

R-1874

RIO, Martin Antonio de (S.I.)
(1551-1608)

Commentarius rerum in
Belgio gestarum à Petro Henriquez
de Arzedo Comite de Fuentes/
Rolandi Mirtei Onetini. — *
Triaciti : Ex Typographia Regia, 1610

R-1874

12 25

ROLANDI

MIRTEI ONATINI

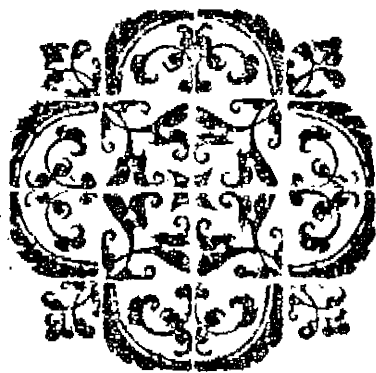
COMMENTARIUS RERVM

in Belgio gestarum à Petro Henriquez
de Azeuedo Comite de

Don Fran.^{co} Fuentes, &c. de Ansaldo.

AD IOANNEM FERNAN-

*dium Velasquium, magnum Castelle
Comestabilem, &c.*

CVM PRIVILEGIO

MATRITI.

Ex Typographia Regia.

MDCX.

TASSA.

YO Diego Gonçalez de Villarroel, secretario de Camara de su Magestad, de los que residen en su Consejo, doy fee que auiendo presentado Iuan Hastre, mercader de libros, ante los señores del Consejo vn libro intitulado, los Comentarios de rebus gestis à Petro Enriquez de Azevedo Comite de Fuentes, que cõ licencia de su Magestad se imprimio, se tasso el precio de cada libro a quatro maravedis el pliego, y mandaron que esta tassa se ponga al principio de cada libro, y no se veda sin ella, para que se sepa el precio a que se ha de vender, y para que dello conste de mandamiento de los dichos señores del Consejo, y pedimiento del dicho Iuan Hastre di esta fee, en Madrid, a cinco de Nouiembre, de mil y seyscientos y diez años.

Diego Gonçalez de Villarroel.

Correctoris testimonium.

Librum hunc, qui Commentarius rerum gestarum in Belgio, inscribitur, vidi, & cum suo archetypo contuli, omnia quæ in eo sunt adeò verè & fideliter impressa, vt nihil in eo notatu dignum inuenerim, quod non correspondeat suo exemplari. Datum Matriti die vigesima sexta mensis Octobris anni 1610.

Licenciatus Franciscus Murcia
de la Llana.

die anno 1608.

Ne diutius sust

Mirtei Onatin

scire te sufficit,

mentarios.

IVssu supremi regij Senatus Castellæ, hunc Rolandi Mirtei Onatini rerum in Belgio gestarum à Petro Henriquez de Azeuedo Comite de Fuentes, commentarium legi, & dignum iudicavi qui prælo mandetur, in publicam vtilitatem & ducis fortissimi atque strenuissimorum militum gloriam, simulque adeo ne qua scriptori, athletæ in literis clarissimo, desit ad pancratiû corona. Martiti Kalend. Octobris 1610.

Petrus de Valentia.

DOR quanto por parte de vos Iuan
 Hafrey, nos fue fecha relacion que
 haziades presentacion de vn libro
 intitulado, *De rebus gestis à Petro*
Hèriquez de Azenedo, Comite de Fuen-
tes, que auia compuesto Rolandus
 Mirteus Onatinus, el qual era libro de buena y
 santa dotrina, y en el no auia cosa contra nuestra
 Fè Catolica, antes era de mucha erudiciõ, y nos su-
 plicastes os dieffemos licēcia para le poder impri-
 mir, ò como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto
 por los del nuestro Consejo, y como por nuestro
 mandado se hizieron las diligencias, que manda la
 Pragmatica por nos vltimamente fecha sobre la
 impresion de los libros, fue acordado que deuia-
 mos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la
 cha razon, y nos tuuimoslo por bien. Por la qual
 damos licencia, y facultad, para que por tiempo
 de diez años cumplidos primeros siguientes, que
 corran y se quenten desde el dia de nuestra cedula
 en adelante, vos o la persona que para ello vuestro
 poder huuiere, y no otra alguna, podays imprimir
 el dicho libro que de suso se haze mencion, y por la
 presente damos licēcia y facultad a qualquier im-
 pressor destos nuestros Reynos, que vos nombra-
 redes, para que durante el dicho tiempo, le pueda
 imprimir, por el original que en el nuestro Conse-
 jo se vio, que va rubricada cada plana, y firmado
 al

al fin del, de Diego Gonzalez de Villarroel nuestro secretario de Camara, de los que en nuestro Consejo residé, con que antes que se venda le traygays ante nos, juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion esta cõforme a el, y traygays fee en publica forma, como por el Corretor por nos nombrado, se vio y corrigio la dicha impresion con el dicho original. Y mandamos al impressor que assi imprimiere el dicha libro, no imprima el principio y primer pliego del, ni entregue mas de vn solo libro al autor o persona a cuya costa se imprimiere, para efeto de la dicho correcciõ, y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro estè corregido y tassado por los de nuestro Cõsejo, y estádolo y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, en el qual seguidamente se põga esta nuestra licencia, y priuilegio, y la aprouacion, tassa, y erratas, y no lo podays vender ni vendays vos ni otra persona alguna, hasta q̃ estè el dicho libro en la forma susodicha, so pena de caer e incurrir en las dichas penas contenidas en la dicha Pragmatica, y leyes de nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vèstra licencia no le pueda imprimir ni vender, so pena que el que lo imprimiere o vendiere, aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes, y aparejos que tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez q̃ lo cõtra no hiziere, la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra Camara, y la

otra tertia parte para el luez que lo sentenciare, y la otra para el que lo denúciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo Presidentes y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa y Corte, y Chancillerias, y a otras qualesquier Iusticias, de todas las Ciudades, Villas y Lugares de los nuestros Reynos y señorios, a cada vno en su juridicion, assi a los que aora son, como a los que seran de aqui adelante, que os guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced q̄ ansi os hazemos, y contra ello no vayá, ni passen, ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Dada en S. Lorenço el Real, a diez y seys del mes de Otubre de mil y seyscientos y diez años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Jorge de Tovar.

IOANNI

FERNANDIO VE-

lasquio magno Castellæ

Comestabili, &c.

ES A Comite Fontano in Belgio præclarè gestas dicare tibi visum est, (clarissime Princeps) earum omnium, ni vero obluçtari velimus, auctori & seminario potissimo. Quippe qui prudentia & rerum domi bellicue gerendarum cognitione adeo Gallorum Regis mentem solus perculeris, vt posthabitis Fontani veteranorum & sub duce Parmensi pridem exercitatissimorum militum copijs omnia ferro flammaque vastantibus, tibi potius vni vix dum sex Tyronum ferè milibus nullo prope stipendio subnixo cum valido viginti peditum mil-

lium exercitu ac sex equitum milli-
bus imminere voluerit, rei bene ge-
rendæ Fontano occasionem vltro
præbendam potius existimans, quã
omissa Burgundia, quam infederas
Gallici demum Imperij discrimen
subire. Verum namque illud est,

Qua flumen placidũ forsan latet altius vnda.
idcirco prudenter & ille,

Volsentem petit, in solo Volsente moratur.

Habe igitur (Princeps dignissime) &
manu quasi affere, quæ tuo iure sunt
parta trophæa; & nos, qui ad tuarũ
laudum excudenda præconia liben-
ter accingemur cum primũ licebit,
benevolentia qua bonos omnes cõ-
sueuisti, prosequere, ita enim & no-
bis alacritatẽ ad maiora quotidie in
reipublicæ vsum præstanda, & rebus
ipsis operæ maximum adieceris præ-
tium. Vale.

Addictissimus excellentiæ tuæ cliens.

Ioannes Hasrey.

I

ROLANDI MIRTEI
ONATINI COMMENTARIUS
rerum in Belgio gestarum à Petro Hen-
riques de Azeuedo Comite
de Fuentes, &c.

Hispaniensi classe procellis potius, quàm hostium virtute disiecta; Anglis, Hollandisque vires & animi creuerunt, Catholicorum partes concidere cœperunt. Non nostrum est vel scrutari vel promere cladis tantæ causas: silentio tegamus, quæ tecta Deus, in vltimum illud Theatrum generis humani videtur reseruare. Certè mox militaris disciplina laxari, & quam consequi necesse, prius inuicti militis virtus paulatim labefactari visa. Nec famæ, nec probitatis, nec victoriæ dissoluto militi cura esse: socios prædari, hostibus ipsi præda fieri: seditiones ex seditionibus serere, dilabi & transfugere frequentes. Tam ista quotidiana, vt ipsa consuetudine contemptui haberentur: adeo vt vel lætari, vel contemnere, qui ad clauum sedebant nonnullis viderentur. Quam manifesta damna, tam clandestinæ damnorum causæ, pars offensionis, pars inuidiæ, pars mentis erroris, pars (quod crediderim) languori diuturno, & inde natis fastidio ac tædio tribuebant. Quæuis causa fuerit: praua hæc gubernatio nõ modo debita Regi obsequia impediabat, sed etiam Reip. communem salutem, & fidei atque

A Eccle-

Ecclesiæ, quibus hæcenus Belgium steterat, fundamenta subruerat In summum itaque discrimen, si quando alias, tum inciderat. Nam & aliæ causæ maiorum accedebant: illa remotior, Catholicorum in vita moribusque nulla licentiæ resipiscentia, & alia propinquior, magistratum peculatus, rapinæ, & iniustitia, regnorum exitiale malum. Pecunia neruus belli deerat, in usus necessarios: quæ in priuatorum commoda malè absumebatur. Nam & Rex ex Hispanijs mittebat, & subsidia quæ Prouinciales crebra & magna præstabant, & quæ ab inuitis violenter extorquebantur, simul stipendijs & ceteris belli impensis sufficiebant illa quidem, sed alio deriuabantur. Pauculi ditabâtur, qui velut lien ceteris membris, sic erario & corpori Reipublicæ ipsi inopiam ac squalorẽ adferebant. Hac ratione factum, vt Regius exercitus, ex copioso, strenuo & ducibus parente, rarus, imbellis, desertor ordinum, aspernator imperij, latronum manipulis, quàm militum cohortibus similior efficeretur. Nihil iam crebrius, quàm latrocinia pro bello, & seditiones, & seditiosæ direptiones oppidorum pro defensione, audiri: ceteri qui nondum palam seditiosi, nec supplicijs ad disciplinam reuocari, ne magis exacerbarentur: nec per eos res magnæ tentari poterant, quod Hispani potissimum, penes quos robur legionum, essent animo vehementer ab eo qui præerat alieni. Quare nihil mirandum si prima & secunda in Gallias expeditione: quibus Lutetiæ Parisiorum & Rothomago, inuitis hostibus subsidia in-

troducæ:

troducta: expectationi tamen & voluntati Regis
 Catholici par euentus non responderit. Detrectata
 non semel à Regijs pugna, quam Francus offere-
 bat: incertum consilio, antimore. Cupiebat Ca-
 tholicus Rex fæderatis Franco-Gallis quampluri-
 mum prodesse: sed obstetit tum militis nostri in-
 frequentia, insolentia, rapacitas, tum ipsorum fæde-
 ratorum leuitas & inconstantia: quorum plerique
 aurum, quàm imperium Hispaniense malebant:
 ceteri paulatim animum mutabant, & noua mo-
 liebantur. Credebat Philippus Rex Parmensi &
 arma, & annonam, & magnas militum copias
 adesse, quibus labentem Franciam facile fulciret:
 instabat ideo & moras omnes eum abrumpere,
 & tertio in Franciam cum exercitu properare iu-
 bebat: hoc enim vnum in votis esse sibi, vt rebus
 firmatis Rex aliquis Orthodoxus à fæderatis eli-
 geretur: quantum temporis expeditioni interpo-
 neret, tantum desiderio suo more obijci. Vrgenti
 Regi Dux reniti, & producere; siue quod sibi pro-
 bè conscius, plurima deesse, quæ ad belli difficilis
 & periculosi felicem in hostico successum necessa-
 ria: siue quod videret Regem vicinorum nimis stu-
 diosum sua negligere, & nō imprudenter iudicaret
 Belgiū suæ commissum curæ apertis periculis dis-
 cessu militum & absentia sua, exponi nō oportere:
 siue alijs rationibus secretioribus, nam & id fama
 ferebatur. Erat Dux adeo tunc afflicta valetudine,
 vt nec pedes incedere, nec equo vehi præ debilitate
 virium posset: cum tamen cerneret Regem iteratis

4
iusionibus inſtare ; & intelligeret Comitem de
Fuentes virum acrem, prudētem, & cui nihil prius
erat quam Regiæ Maieltati obedire , nihil ſibi ad
celeritatem reliqui facere, & iam iam adfore : cui
tertiæ expeditionis curam Rex commiferat; ſtatuit
cum Dux prævertere , venientemque non in Bra-
bantia, ſed in Francia, vel in procinctu operiri. Dele-
ctus igitur facere; arma , cōmeatum, cetera prope-
rare; nihil diligentia, nihil curæ omitttere, præmiſ-
ſum militem ipſe animo, quā viribus maiore ſub-

Arras.

ſequi. Vix Atrebatum peruenerat Franciæ vicinam
urbem, cum morbo mortique ceſſit meliore fama
& gloria integriore migraturus è vita , ſi principio
gubernationis, poſtrema quoque tempora respon-
diſſent. Bello quam pace melior. Sed etiam poſt ar-

*La Eſclu-
ſa.*

cem Slaſenſem expugnatam rerum ante geſtarum
felicitas cæpit obnubilari: & quam ei quæ præceſ-
ſerant ſecunda, tam quæ ſubſecuta fuerūt aduerſa.
Nec in promptu ratio eſt, fors principio quorum-
dam recta ſuadentium, & in his Gasparis Robleſij
conſilij libenter utebatur: hoc defuncto, & victo-
rijs elatus , ſibi plus quam alijs auſcultauit. Etenim
mortalium animis elatio inſita, multorum bona
ingenia perdidit. Deteriora quæ quidam ſuſpicaces
& maligni in vulgus ſpargebāt , de prætenſionibus
Luſitanicis & connubijs Anglicanis, falſa fictaque
crediderim.

*Gaspar
de Ro-
bles.*

1592.
Nouēb.
20.

Annus voluebatur ſupra milleſimum quin-
gentiſimus & nonageſimus ſecundus, men-
ſis Nouember penè decurrerat , cum Comes de

Fuentes

Fuētes Namurcum appulit, inde Bruxellam pror
 fus opportunè peruenit, cogitanti Atrebatas vi Par- *Namur.*
 mensē conueniret, eique Regis Catholici man- *Bruse-*
 data, & aduentus sui causas exponeret, nuncius ad- *las.*
 fuit referens Ducis obitum, sic substitit. Factum *Arras.*
 id diuina prouidentia: ne, si Comes coram minus *Duque*
 placitura Duci renuntiasset, quod vitari non pote- *de Par-*
 rat; magnæ dissensionū procellæ excitarentur, quas *ma.*
 præsens rerum omnium perturbatio minitabatur.
 Bonis & studiosis catholicæ fidei & salutis publicæ,
 vehementer qui vigeat administrandæ reip. & mi-
 litię modus displicebat; non ultra proserpere cala-
 mitates optabāt, diutius ferri non posse, ac remedij
 aliquid quærendum causabantur: aptam medicinā
 nullus in mediū adferebat. Parmēsis defuncti vicē
 obibat Petrus Ernestus Māsfeldiæ Comes, vir strē- *Cōde de*
 nuus sed decrepitus: hunc inter & supremum status *Mans-*
 consilium; quod semper adest Gubernatori, & cui *felte.*
 secunda à Rege potestas; dissidij nascentis flammæ
 gliscebant. Contendebant consiliarij, quando inter-
 regnum incideret, nec vllus à rege gubernator no-
 minatim designatus esset, ad se gubernacula inter-
 regni tempore, dum Rex aliud statueret, iure perti-
 nere. Contra Mansfeldius, se à Parmensi, cum disce-
 deret, Bruxellæ cum imperio relictum, status confi-
 lio id apprebante longius contentio progressa fuis-
 set, quam verus dissensio partis vtriusque animis
 parum consentientibus fouebat; nisi commodum
 se Comes de Fuentes interposuisset, is autoritate
 & prudentia rem composuit. Vocatis status confi-

liarijs litteras, quas vulgo nuncupant credentia, ostendit: quibus Rex fidem Comiti haberi iubebat in omnibus quæ de Regia voluntate ipsis significaret. Deinde persuasit omnibus, vt Mansfeldiũ pro supremo Belgij gubernatore, & Capitaneo generali pro Rege agnosceret, donec aliud Rex statueret. Ceteris in negotijs, & cõsilijs (nam sine eius scitu nihil statui vel geri Rex iusserat) par dexteritas, industria & constãtia Comitis de Fuentes elucebat supra multorũ, qui de illo sinistra quædam spargebant, ne dicitarijs quidem, vt gens dicacula est, abstinentes expectationẽ. Miscebatur his virtutibus comitas, & affabilitas, sicubi gentium in Belgio vtilissima: sic paucis diebus bonorum animos adeo sibi deuinxit, vt obuijs vlnis eum gubernatorem accepturi videretur. Nec defuere Primorũ aliqui, vltro ad id operam suã pollicentes, quo tempore id factu facilẽ iudicabatur: sed ipse nec in aures admisit, certus honores aspernari, qui nõ spõte à Rege offerretur. Ambitioni magnanimitas, vt in plerisque assolet, minimè obnoxia, cum admiratione magnam amoris publici in eum fecit accessionem. Tradita Mansfeldio gubernatione, serio cœpit agere de republica melius ordinanda: scriptæ ad Regem Epistolæ, quibus de summa rerum certior redderetur: alię ad Prouincias, oppida, militum præfectos datæ de ijs quæ sciri, & geri ab vnoquoque oporteret: ne tali interregno, quod procliue, & solet, quicquam damni Belgiũ pateretur. Statim, vt voto Regis hac in parte satisfaceret, Parmensis obitu interrupta in Franciam

ciam expeditio tertia, Fidei & fœderatorum defendendi gratia. Delectus Imperator ad eam Carolus Petri Ernesti filius, cui par animi, & corporis robur, nec aliæ virtutes militares deerant; festinauit quas Parmensis copias collegerat ducere, ijs se nutantes & exiguæ fœderatorum reliquiæ adiunxerant: Iussus erat recta Lutetiam tendere, vna cum duce du
 Maine, vt ordinibus Franciæ Regem Orthodoxû electuris, & ideo illic congregatis, auxilio & præsidio esset, calcar quoque adderet electoribus, inter
 ea dum Dux Feriæ, & Innicus Mendozius, & alij à Philippo Rege ad id missi venirent: sed qua mente nouit Deus, Mainæ Dux hoc quoque consilium corrupit. Auctor fuit vt in via Nouiodonum oppugnaretur; quod dum capitur, moram copiæ traxere. Alius error accessit: quod Philippi Regis deputati Franciæ ordinibus, non statim initio indicarunt, Catholico Regi hoc vnum in votis esse vt aliquem Francorum Principum fidei Catholicæ tenacem deligerent; quem ipsi elegissent, quicumque ille foret, ei Philippi vires neutiquam defuturas: contra illi principio aliquos, quasi ex præscripto nominarunt: quæ res Mainæ, & aliorum animos adeo perculit, vt confestim aliqui à fœdere desciuerint, & Henrici Borbonij, nondum Ecclesiæ Orthodoxæ restituti, partibus sese adiunxerint; quidam etiam Lutetiam, alij Rothomagum non gratis ei tradiderint, Hispanis militibus, quorum virtute, & ope ciuitates illas hæctenus retinuerant, sine vlllo stipendio vel donatio dimissis.

Paris.

Dux de Feria.

Don Inigo de Mendoza.

Duque du Maine.

Noyon.

Paris.

Roan.

Hi se

Hi se Caroli Mansfeldij exercitui coniunxerunt. Carolus se ad Belgium limitem recepit; imposito prius præsidio Hani & Fere oppidis Veromanduum. Feram Montelimartius, Hanum Gomeronus Regi Catholico dediderant. Fidebat Carolus Gomerono, ideo nullum arci præsidium reliquit, contentus oppido imposuisse. Vanam eam fiduciam euentus comprobauit. Nouiodunum quoque, quod Multorum Hispanorum, & Valonum neccae vulneribus steterat, traditum Duci du Maine, paucos post dies à Francis, quibus tuendum commiserat, hosti proditum, Laodunensium obsidionem soluere Regij irritò conatu aggressi; ferro & inedia multi perierunt, in recessu maior clades & summum dedecus, Henrico Borbonio cum equitatu valido instante, recepta fuissent, nisi legio Hispana postremi agminis curam, & hostis reprimendi negotium sponte recepisset: eius constantia & mortis contemptu factum, vt bellica tormenta & exercitus totus, superatis angustijs in loca tutiora euaderet. Quotiescumque Borbonius impressionem conabatur, Hispani vultu conuerso, & hastis prætentis, imperum excepturi consistebant: hæc adeo præfracta & desperationi similis audacia, in se lentè victorem subsistere coëgit: memorem forte vni de maioribus suis Gastoni Fuxeo similem ab eadem gente exitio prope Rauennam fuisse. Amissa cetera oppidula & arces, quas partim Parmensis, partim Mansfeldius Francis ante ademerat; præter Feram, Hanum, & Capellam: tot sumptibus, laboribus,

periculis

Han.
La Fere.
Vermã-
doijs.

Noijs.

Lan.

Don Ga-
ston de
Fox.
Rauena.
La Fere.
Han.
La Cha-
pele.

periculis aliud nihil Catholico Regi partum, nam minuta castella, nidulos latrociniorum limiti infestos, disijci vel exarmari manijs disiectis placuit: parte alia his tribus expeditionibus in foederatorum gratiam susceptis, dum miles Catholicus Francis defudat, totius fere Frisiae iacturam fecit, in Brabantia Gertrudibergam, in Geldria Neomagum, in Fladria Hulstum magna munitaque loca perdidit. Sic fit, dum proprijs neglectis aliena curamus. Nam pecuniae minor iactura, etsi illa per se maxima fuit in Maineum, Guisium, Lachatrium, Brissacum, Vitrium, & alios fluxae fidei nobiles profusa: qui mox aperte profugerunt, minus hostem professi nocituri, quam cum palam amicos se ferebant, odium animo fouentes. In fide perstiterunt Dux de Aumale, Roneus Marschallus, Montelimarius Seneschallus, & alij non multi nomina minora. Gertrudibergae obsessae liberatio sero suscepta, profectus Comes Mansfeldius Pater, negligenter & remissee se gessit, itaque praesidiarum Burgundi, qui diu strenuissime obsidionis omnia incommoda pertulerant, vi & auxilij desperatione, urbem dedere coacti fuerunt. Nihil aliud Petro Ernesto Governatore, actum gestumve.

Sinte Gertrudibergen. Niemeghen. Hulst.

Rone. Montelimar.

Sinte Gertrudibergen.

ANno 1594. Octava Ianuarij Ernestus Archidux Maximiliani II. Imp. filius summa cunctorum expectatione in Belgium venit. Eum Belgis Deus ostendit tantum. Princeps pius erat & bonus, pacis amas, & pace quam bello utilior: putabat sola auctoritate nominis rem posse componere. Vix adue-

1594.

nerat, cum aduersa valetudine tantopere cœpit affligi, ut non modo, quod res flagitabat, nequiret reip. malis animū serio adijcere, sed ut plurimū nec audire posset ipse, quæ gerebantur. Domesticis quibusdā gratiosis fidebat, hi facilitate & morbo eius ad auaritiā & prauos affectus alios abutebantur, & Principem decipiebant, omnes aditus claudētes, ne monita Comitis de Fuentes, & aliorū Deo & Regi fidorū ministrorum, admitteret. Ipsi interea, multa permittere, quædā statuere, quæ extremo Belgium periculo exponebāt. Ideo primū bonos mœror, & animi ægritudo occupauit, mox malorum grauitas impatientiā attulit, & silentiū abrūpere coegit: omnes palā liberius miseras publicas miserabātur, pauci fontem malorum nouerāt. Scelerum artifices, ut à se perfidiæ suspicionē amolirētur, statuerunt culpā in capita innocentiū deriuare: spargunt per suos rumore vario, Comitē de Fuentes & alios Regi addictos, maxime nominis Hispani, malorum omniū authores esse, ipsis volētibus & suadentibus pacē & publica cōmoda impediri. Nota Archiducis Ernesti bonitas pronā his dictis fidem impetrabat: & quā facile erat, sopitas odiorū flāmas in Belgarū pectoribus talibus dictis accendere, tam difficile calumniā passis flāmis extinguere, quātumuis in cōuentibus & consilijs cūctis clara innocentiae suæ & sensus ab his planè abhorrētis signa assiduè præberēt. Belgas calamitatis acerbitas, ne luce clara viderēt, excæcarat; ne veritatē audirent, calumniæ aures obturarāt. Miseri planè cum & Rex absens, & qui Pro-Rege

propter

propter ægritudinē adiri nō posset: spe fracti, cōsiliij
inopes, votis irriti, quē se in portū reciperēt, & vnde
malis remedia peterent ignari Belgæ? vt rebus de-
ploratis vulgus solet, deterius remediū amplectun-
tur, fucum cassæ, mendacis, impiæ, fædæque Pacis,
quam tunc Hollandi, ceterique hæretici ac rebelles
se non abnuere simulabant: non quod pacem fieri
optarent, quam cane peius oderant, nec quòd vllas
vel æquissimas cōditiones vellēt accipere, sed quia
instituto suo, de vniuersi Belgij tyrānide occupāda,
mirificè simulationē istam expedire arbitrabātur.
Vnam huic rei remorā Hispanos ceterosque na-
tionis exteræ milites iactabant: hi si pellerentur, vel
dimitterētur prius, separatos postea ponere arma,
& dexteras iungere. Videlicet Catholicæ caulæ ca-
nes depellere & amoliri nitebantur, vt gregem in-
custoditum degluberent ac deglutirēt. Sic se spera-
bant breui Apostolicę Romanę fidei sanctiones, &
Regis sui imperiū concuſcaturus; qui scopus & finis
conatuū omnium, iam inde à principio rebellionis
Guilhelmo Orangio & socijs fuit. Quod auidē ama- *Principes*
bant, id se cōsecutos sōniabāt: certi de cōsiliij euētu, *de Orā.*
vix aliud in circulis & cōsiliabulis suis agitabāt, quā *ge.*
quibus rationibus alijs Hispanis iter in Belgiū oc-
cluderent, ijs vero qui discessuri exitū omnē interci-
perēt suadebat prudētia, hosti strēnuo, & cū vrgetur
vite prodigo, pontē potius argēteū sternere: sed ce-
ca crudelitas sanguinē sitiebat, & iugulis imminēs
nihil pensi habebat, vel cum proprio detrimen-
to, pactam discedentibus securitatem violare. Inte-

rea dum adhuc spiraret Archidux, qui anno 1595.
 Martij 19. decessit è vita, & dum pacis studium
 simulant cum Henrico III. Francorum Rege belli
*Lufen-
 burque.
 Liege.
 Baligni.
 Cābray.
 Henau-
 te.
 Artoys.*
 Leodiensi quædam oppida, vt sic vires coniunge-
 rent: Balignius autem Cameracensium tyrānus in-
 de Hannones & Artesios lacefferet: qui Franciæ
 Regi Homagio præstito Princeps Cameraci fue-
 rat ab eo nominatus: sic dum pacem simulant, bel-
 lum vndique intulerunt. Primus ex parte Sedanen-
 sium Dux Bullonius, in Lutzenburgensi ditio-
*Hesdan.
 Duque
 de Bullö.
 Iuoÿs.
 La Fer-
 te.
 Xaban.
 Huy.
 Principe
 de Liege.*
 ne potitur Iuosio, La Fertæ, Xabansio, & locis alijs su-
 bita & inexpectata inuasiōe. Hollandi mox
 Huyum intercipiunt. Ditio Leodicensis neutri
 adhærens parti, dum vtriusque amicitiam studet
 conseruare, ab vtraque spoliabatur, vt solent
 quibus cordi non est sententia Solonis. Aberat
 tum in Germania Princeps Eburonum ex Baua-
 riæ Ducibus Elector Coloniensis Ernestus, opti-
 mis in diætâ Imperiali officijs pro Catholica fun-
 ctus Ecclesia. Visa perfidis Batauis proba fæderis
*Hollan-
 deses.
 Hassel.
 Maseyc.
 Liege.*
 violandi occasio. Hasselæto, Maseycæ & ipsi Leô-
 dio insidiantur, vno cuncta die proditorum ope-
 ra inuasuri, cetera irrita, de Huyo successit.
 Nam Henricus Vossius Hasselensis, homo ple-
 beius, arrosæ quondam monetæ reus arcem cum
 socijs nocte intempesta occupauit. Simul viginti
 erant: præcedebat Vossius, & reptans per ru-
 pem editam, cui arx imposita, schalas è funibus

ad murum vsque disponebat, & vncis ferreis firmabat: sic ad fenestram peruenere, ac cancellis ferreis paululum submotis, in aulam Flandrensem (sic vocant) silenter ingressi, præfectum postridie missam audientem, & paucis militibus stipatū oppresserunt. Re audita missi Leodio non pauci equites, ex Condruisij peditum aliquot signa Præfectus Prouinciæ Bruysius adduxerat, quibus si se ciues adiunxissent, vię in arcem præcludi, & ciuitas defendi poterat. Verum ignauia siue perfidia magistratū oppidani, velut Panico terrore perculsi hostem intromiserūt, auxiliares copias abire, & sua curare iusserunt. Adfuerē proditoribus confestim equites leuis armaturæ quingenti, pedites octingenti, duce Heronguerio exule Cameracensi, Bredano Gubernatore. Hunc Mauricius veteranum & veteratorem oppido & arci præposuit. Ingressus cum suis urbem, velut vi captam diligēter diripuit. Vrbi loca vicina vastauit, catholicos ditiores in neruum compegit, pauperiores à quibus lytri opimi spes nō affulgebat, per acerbos cruciatus necauit: nulla tūc Batauis templa, nulla monasteria intacta, pretiosa furati, locorum religionem profanarunt, dicatas Deo virgines constuprarunt, cælestium imagines confregerunt, nihil prætermisum, quod à latronibus rapacissimis, carnificibus sæuissimis, & hæreticis profligatissimis potuit timeri. Multi in ipsa Eburonum Metropoli nouarum rerum studiosi versabantur, qui de Principe & ordine Ecclesiastico, cuius illic diuitiæ magnæ, numerus frequens, digni-

*Liege
Cōdroy.*

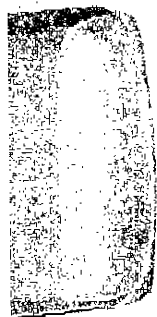
*Herōgier
Breda.*

*Conde
Mauricio de Na
sau.*

Liege.

ras præcipua, summum imperium; expellendo,
 consilia inibant clanculum, & seditiones leuius-
 culas, grauiorum prælusiones, miscebant. Verum
 à quodam Imperij Electore; cui, licet Lutheri per-
 fidia imbuto, tam nefarij conatus improbaban-
 tur; Princeps Ernestus Bauarus admonitus, celer-
 rime ex Germania Leodium aduolauit. Hęc cele-
 ritas telam araneorum dirupit. Capti in vrbe se-
 ditionis Principes, & pars capite luerunt. De Huyo
 disceptatum. Primo decretum bello abstinere, &
 iniuriam Batauorum dissimulando violatum fœ-
 dus vt sartū tectum conseruare, sinerent Regios cū
 rebellibus configere, ipsi non actores fabulę, sed
 spectatores essent. Nihil religioni Catholicę, tum
 perniciosius, nihil gratius hereticis potuit, quā hoc
 decretum accidere. Carolus Billeus, qui Ecclesię, &
 Principi fidus, hoc cernens vt dissiparet persuasit, ca-
 de re iterum in consilio referri, & maturius cuncta
 considerari. Principi, vere studioso tuendę religio-
 nis Catholicę, ostendit tam impedita, & turbata es-
 se omnia Regijs, propter ea quę diximus, vt vix
 queant sine Eburonū auxilijs soli in tēpore Huyum
 recuperare. Quod si soli perficerent, tam fœde de-
 fertam à Leodicensibus arcē; qua isti fronte ab illis
 auderent otiosi spectatores alieni laboris ac sangui-
 nis præmium postulare. Vel cedere sponte arce, op-
 pido, territorio Huyensi, potius omni ope allaborā-
 dū, vt Bataui intelligant. Eburones sua sibi per frau-
 dem specie fœderis eripi non passuros, nec animos,
 nec vires vlciscendę iniurię deesse. Hoc nūc salutē,

Liege.

*Liegeses.
Huy.*

post

post & præsidio fore, ne similia vicini moliantur. Scribendum ergo ad Archiducẽ; qui nondum animã efflauerat, cum hæc disceptarentur; petẽdum vt collatis viribus, opera mutua, commune incẽdium extingueret. Sic prius decretũ meliore mutatũ, & curæ posteriores, præstabiliores fuere. Actũ ab Electore Ernesto, cum Ernesto Archiduce per litteras, vt primo quoque tempore Huyensi nidulo, qui inuolarãt milui exturbarentur. Summam rerum in hoc cardine volui. Nam si vires confirmare & se cũ Frãcis, qui in Lutzẽburgensi Ducatu bellũ gerebãt, coniungere Huyenses sinerẽtur; Namurcẽses, Hannonens, Brabantos, omni cõmercio, & securitate spoliãdos, interceptas quoq; trãsuectiones ex Germania Italiaq; in Belgiũ iri, nec facilẽ militẽ è Burgundiã comitatu, ceteris Belgij prouincijs adduci posse; si loca occupata hostis munire sineretur. Sũma celeritate opus esse; se quicquid posset op̃ allaturũ; simul milites, tormenta, annonã quẽ præstaret, significauit; nec defuit promissis. Ex Frãcia nõ lætiora nũtiabãtur, & cõstabat fœdus frãgi, fœderatos dilabi, nobiles nutare, & quẽque suis rebus cõsulere. Denique Artesij, & Hãnonens capita cõferre, coitiones facere, vbi de pace cũ Frãcis, & rebellibus ordinib⁹ incũda, vel inuito Rege, certẽ incõsulto, agebatur. Se negligi à Rege & Archiduce deseri, à militibus expilari, sibi prospicere debere, reipublicę salutẽ legẽ esse suprẽmã. Nec defuerat qui in cõuẽtu de Austriaca familia in aliã mutanda, & nouo Principe deligendo mentionẽ inijceret, Mulartius Antistes Atrebatensium,

*Don Iuā
de Auf-
tria.*

iam ante Ioannis Austrij gubernationem, non minimum ventilabrum rebellionis. Contra optimi quique (nam multis de hac pace tractare non placebat, eo quod clare fraudes & insidias rebellium perspiciebant) hisce cōtradicientes, acerbis aliorum odijs, & minacibus dictis pressi, nec libere quod sentiebant dicere, nec contra nisi audebant. Quemadmodum fluuiorum exundationes, nisi aggeribus obiectis reprimantur, omnia per-rūpunt & demergunt: sic mentium semel deceptarum isthæc aberratio longius semper á ratione deflectens, & sana consilia ab effrenata vésania plurimum in præceps rapiebantur. Immemores erant præteriti tēporis exemplorum. Non reuocabant in memoriam, quã graue vulnus Catholica religio, & status Belgij iam bis diceſſu Hispani militis accepisset. Tertia iã vice Batauos eadem sica in Repub. grassari non considerabāt. Perieramus, nisi Deus (vt aiunt) ex machina se intulisset, & quod mortalibus impossibile, id sibi factu facillimum ostendisset. Salus inopinata vndique affulsit. Moritur Archidux, succedit ex Regijs litteris in gubernationem Comes de Fuêtes, qui cum optimè causas malorum nosset, & iustitię restaurandę, & ærarij melius constituendi, & militaris dissolutionis restringēdæ negotium serio statim suscepit. Magna celeritate Valētinum Mottæ Dominum, Artilleriæ Generalem mittit Huyum, & iubet Ludouico Velazquo vt eodem se cum peditatu conferat. Renitebatur Velazquius, & detrectabat Mottæ subesse: Comes rem astu sedauit. Iubet

*Valentin
de Par-
diou.*

*Mottæ
Domin^o.
D. Luis
de Velazco*

Anto-

Antonio Zunigæ Veterano Legionis Hispanicæ *Don Antonio de Zuniga.*
 Tribuno, vt ipse eo proficiscatur; quo nihil cunctâ-
 re, puduit Velazquium obedientia vinci. Ambo ita-
 que Huyum oblesuri tendebant. Tertio die, quo á *Turn-*
 Turnhautio Regij mouerant, pedites præcedebãt, *baui.*
 equites subsequébatur: his in tribus pagis diuersan-
 ribus, metatores nunciant, Batauorû equites quin-
 gétos, haud procul inde præda & spolijs graues pro-
 ficisci. Ioânes Corduba equitatus illius magister, re *Don Iuã*
 intellecta, iussit singulos, vt quique aduenerant in *de Cordo*
 hostem manipulatim tendere, & prout in eum inci- *ua.*
 dissent pugná inchoare: ratus, quod res erat, si hostis
 paucitatem nostrorû aduertisset, qui ducētis plures
 nō erant, animosio rem futurû & cladem illaturum,
 numerû veró minime initurû, si singuli se seriatim
 intulissent: deniq; suspicaturû hos antecursores esse
 totius exercitus subsequētis, & ideo de fuga, quâ de
 pugna citius cogitaturû. Non fefellit opinio. Primi
 accurrerûnt, pauculi qui tum aderant hipposlopistæ
 Grobbēdone Kij, quos eo absente, vir fortis Lec Ker *Capitan*
 betius Locūtenens ductabat: subsecutus, cū hastatis *Grobben*
 suis Sancius de Luna, mox ceteritâta festinatione, *donke.*
 vt prope Tungrorû urbem in planicie simul vudi- *Leter-*
 que Corduba, Luna, Salazarius cū turmis suis irrue- *beeten.*
 rent, & hostes in fugâ verterēt, vix facie hosti ostēsa, *Don Sã-*
 pauci in prælio ceciderunt, plures vulnerati, ceteris *cho de Lu*
 pedû velocitas saluti fuit, multos rustici acceptarû *na.*
 iniuriarû memores interemerunt. Ex Regijs nullus *Tungerẽ.*
 defuit. Corduba ad Tungras vsq; persecutus fugiē- *Capitan*
 tes, quos Tungrî in urbē admiserunt, Cordubã cū *Salazar.*

Fleru. Regijs excluserunt. Equi capti ultra quadringētos, bñsi, hololerici, & mercium aliarū quas Fleruuiæ diripuerāt, vis magna. Regias partes hic euētus valdè restaurauit, & benè sperandi quasi signum sustulit, docuit Regijs equitibus, cū vellent adniti, Batauos inferiores esse, & Regijs non vires, sed voluntatem hactenus defuisse. Postridie Huyū peruenit exercitus: ibi adfuere auxiliares Eburones, & ænea tormenta per fluuiū subuecta sat bona, si plura: Regiæ machinæ murariæ nōdum perductæ, deerāt alia quoq; nō pauca obsidioni & oppugnationi necessaria, quæ tamen mox magna sedulitate Comit̃s de Fuentes (iam vnanimi cōsensu ordinū, clauo manū admo- uerat) sunt maturata. Anni tēpore difficillimo Martij die xiii. prima prolusione, singulari strennuitate Velazquij & Zunigæ expulsis Batauis, suburbia fuerunt occupata. Sic hostis præuentus, ne, quòd in eā diē inconsultè distulerat, cœnobiū sanctissimæ Trinitatis dirueret: id quia non nihil edito loco & firma structura erat, nostris commodo, Batauis magno damno fuit. In suburbio & cœnobio annonæ copia magna fuit reperta, fida quoque nostris statio castris locandis, quæ res frigido & pluuio cælo ad celeriozem victoriam non minimum profuit. In cœnobiij loco eminentiore quatuor ænea tormenta locata, & his mœnia quaterè institutum: post dies paucos ruina, quæ nonnullos simul incedentes milites caperet, strata: per hanc Hispani cœsis octoginta qui restiterant, reliquis in arcem confugientibus, ingressi. Arcem natura tutis-
simam

firmam rupe præcella, & fermè inaccessa reddebat,
 humana verò industria murorum, fossarum, &
 propugnaculorum munitione decorarat. Idcirco
 qua n̄ putabat vi expugnari vix posse, eam Motta
 statuit machinis sulphurarijs diruere, & propugna-
 tores ruina obrutos pro mausolco sepelire. Cœpit
 id facere duabus ex partibus tormentis quatuorde-
 cim terribili boatu & spectaculo. Præsidarij latro-
 cinijs quàm bellis exercitiores trepidare, quod
 in arce intuta sibi omnia viderent; & conari clan-
 culum datis ad Mauricium Nassouium litteris au-
 xilia accersere: sed tabellarij omnes hostium potiti.
 Ex litteris cognitum, urbē & arcem Mauricij no-
 mine, initium noui Principatus in ceruices Ebu-
 num & Namurcensium teneri ab Herongerio;
 quid id amiculis suis sine fuce perscribebat. Sed ia-
 ctantiæ raró comes constantia. Ecce septimo ab ob-
 sidione die Martij vicesima, deditioe arcem reddi-
 derunt, pacti vitam & quæ in arcem ipsi intulerát:
 ibi inuenta quæcumque obsidioni ferendæ neces-
 saria custodia Ioanni Sornosa Hispano centurio-
 ni cum cohorte eius demandata, donec Rex,
 quod vellet statueret. Leodienses id agrè tulerunt,
 quod etiam suæ gentis milites arci præfi-
 ciendos censerent. An ex pactis conuentis vel
 spe sola id postularint, nescio. Sane Comes Fon-
 tanus rem suo noluit arbitrio decidere, sed ad Regē
 detulit. Rex sola fide & pietate vsus, restitui arcem,
 urbemque Electori iussit, præfatus se Leodi-
 censi Ecclesiæ, quàm adimere, de suo largiri malle.

*Conde
 Mauri-
 cio de
 Nassau.*

Liegeses.

*Iuan de
 Sornosa.*

Liegeses.

*Cōde de
 Fuentes.*

*Los de
Namur.
De Liege.
De Mas-
trique.*

Quam seras tam iustas tūc ultio diuina ab Huyēsi-
bus pelsime semper in Chatholicorū partes affectis,
pœnas exegit. Spoliati cuncta supellectile, quam
miles victor Namurcensis, Leodiensibus, Traiectē-
sibus mercatoribus vili pendebat, huc ea gratia ad-
uolantibus, & fluuij commoditate ad auersionem
vītibus, adeo vt & fenestras, & portas, & quicquid
vllius pretij, absportarint: quod supererat illic hæ-
rens miles cum puluisculo euerrebat. Velazquianis
& Zunigianis Comes duo stipendia numerari ius-
sit: sic inopiæ militum & tranquillitati consul-
tum. Simul Comes animum adiecit subleuandæ
calamitati Prouincialium, curauit equites pedites-
que ijs locis distribui, quibus amici minore, hostes
maiore molestia & damno afficerentur. Ad hæc sur-
tulit exactiones superindictorum, quæ fuerant
multæ & graues, vetans ne vllus a quoquam exige-
ret, nec quicquā vlli quid contribueret, nisi si quan-
do ipsemet dilertè iuberet: sancita pœna capitali in
edicti violatores. Hoc beneficium alio cumula-
uit, vt querellis hospitem, & apud eos degentium
militum occurreret, constituit quid quantumque
militi hospites præberent, & formulam exhibitio-
nis ad locorum magistratus misit, iubens viderent,
sibi que significarent, nūquid miles amplius extor-
queret; se id multum non permissurum. Quod
cum innotuisset, repressa militū auiditas, qui a Fran-
cis didicerant non lautas modo epulas, sed pe-
cuniam pro apophoreto exigere. Norant Co-
mitis seueritatem in pœnis exigendis, & iam
cœperant

cœperant sentire Galbam esse non Getulicum. Ni-
 hil iam fermè vexationum, vel concussionum vt
 ante audiebatur. Nec minor in militari disciplina
 districtio, accuratâ in castris disciplinam pepere-
 rat, nullus edicta vel imperia violabat, quin suppli-
 cio noxam lueret: quod cū cuncti metuerent, pau-
 ci delinquebant. Mouerant seditionem Itali, & se il-
 lis Hiberni coniunxerant: quos calido magis, quàm
 prudenti aut vtili decreto Archidux per Hispanos
 Sichemio non sine cæde eiecerat; & seditiosi vide- *Sichem.*
 bantur se Batauis addituri. Comes de Fuentes nolēs
 veteranis hisce maximè tali equitatu, hostes robo-
 rari, industriè & humaniter cum illis agendo, per-
 fecit vt Thenis quieti subsisterent, dum de stipen- *Tilemont*
 dijsolutione transigeretur. Eodem tempore Huyo
 recuperato Mottæ, Comes imperauit vt Verdugo *Frâncisco*
 festinaret suppetias, abductis secum Marchionis *Verdu-*
 Varambonij Burgundis, Comitis Soræ Valonibus, *go.*
 Soltrensis ac Rossenij Germanis; vt cum hisce co- *Mar-*
 pijs, dum aliæ subsequerentur, Bullonij apud Lut- *ques de*
 zenburgenses audacia reprimeretur. Franciscus *Varan-*
 Verdugus olim Frisix gubernator, non sine pericu- *bon.*
 lo & cædibus vrbes ereptas recepit primo Xaban- *Conde de*
 sium, deinde Lafertam, cui cum auxilio Bullonius *Sor.*
 accurisset, acriter ibi pugnatum: Victoria penes *Duque*
 Verdugum stetit. Occisi & capti multi nobiles Frâ- *de Bullô.*
 ci, Bullonio fuga profuit, denique Iuosium cum ar- *Xaban.*
 ce Franci, & Lutzenburgensium prouinciam de- *Laferte.*
 seruerunt. Hic finis belli apud Leucos & Eburones. *Iuoys.*
 Interea Comes Bruxellis Prouinciarum & Urbium *Lutz. n-*
burgesis.
Liegeses.

preces & querellas audire, comiter respondere, celeriter expedire, conari omnibus quo ad poterat satisfacere, neminem, aditu vel alloquio arcere, vel iuste merentem dimittere: his artibus breui consecutus, ut omnium amorem in se raperet: & si qui minus eum diligenter, quod vitari in humanis nequit, attamen admirarentur virtutem, nec obloqui auderent; sed sibi de foelicitate eius administratione quam optima pollicerentur: spem Deus mox in rem contulit. Artesij & Hannones limitem suum à Francorum incursionibus non satis tutum iure querebantur, & se Cameracensium & Dorlanensium iniurijs nimis expositos ostendebant. Si Comes eo arma verteret, militem, annonam, & pecuniam nonnullam offerebant. Comes per Richiardotem Præsidentem & Moriensartum Secretarium ijs respondit, sibi quidem in optatis esse ipsorum gratia hanc expeditionem suscipere: sed sibi tum nec pecuniam quæ necessaria præsto esse, nec militem satis frequentem, partem alibi bello distineri, partem palam seditiosam iussa deterrectare, ceteros queri multa stipèdia debita differri. Venationem haud solere foelicem esse, quæ renitentibus canibus instituat. Ipsi ergo conarentur quantum fieri posset, se liberales in milite colligendo, & sumptu præbendo præstare; desiderijs ipsorum se non defuturum. Gratissima responsio fuit. Receperunt facturos se se quicquid valerent, & militis, annonæ, pecuniæ certam quantitatem addixerunt. Comes statuit ipse proficisci: Sed nequid absentia eius freti,

*Los de
Artoys y
de He-
naut.
Cäbray.
Dorlens.
Præsidente
Richar-
dot.
Moriē-
sart.*

freti, in Brabantia, Flandriave aduersarij molirentur; fortalitia, quæ in Vafia Hulstensium eruptionibus comprimendis extrui mandarant, perfici curauit, & præsidio reliquit cohortes aliquot Valonum & Heluetiorum, Brabantiam defensores manere iussit Hispanos legionarios Zunigæ & Velazquij, cum equitum quinque vel sex turmis & legione Germanorum quibus Baro Pernelsternius præerat: hos omnes Coronello Christophoro Mondragõnio Cantabro, qui tum arci Antuerpiensi præfectus, iubet parere, ipsi dat in mandatis, vt cum his copijs in omnem partem intentus, videret ne alicunde prouincia quicquam damni caperet. His curandis sex non amplius hebdomadæ impensæ, ad exactum vsque Maij mensem, ceteræ copiæ, vt iussæ se in fines Hannoniæ contulerunt, peditum millia circiter quinque, equites mille, cum machinis & apparatu reliquo: tam paruo exercitu Franciæ, bellum illatum. Bruxellæ manserunt Dux Feriæ qui cogitabat reditum in Hispaniam, Stephanus & Didacus Ibarræ, vt pecuniarijs rationibus vacarent. Nona Iunij Comes Bruxellæ egressus, comitante licet ægro, Duce Pastranæ Magistro leuis equitum armaturæ, & Domino de Rosne Mareschalco exercitus, & alijs qui huic bello interfuerunt. Magnis itineribus eodem die montes Hãnoꝝum peruenit, postridie Valencenas, ibi coactus quatrimum hære dum Chimay Principis ad exercitum aduentum operitur. Chimay tria millia peditum Valonicæ gentis, & tres Cata-

Prouincia Væs Hulst.

Pernelsterni.

Christoval de Mondragon.

Duque de Feriæ.

Estuan

y Don Diego de Ibarra.

Duque de Pastrana.

Mons de Henaut.

Valencienes.

Principe de Chimay.

phractorum

phraetorum turmas ducebat, parantem se Comiti coniungere, Franci in se conueſterant, qui Chimay oppidum & arces aliquot Hannoniæ obſederant: ſed à Principe feliciter pulſi: & Chimaius ſe Comiti

Marco-nig. prope Marcoinum coniunxit, maxima gratulatione tam cito pulſis fugatiſque Francis. Luſtratae copiae, inuenti equites mille quingenti, peditum ſe-

Don Alonſo de Mendoza. ptem millia: in his pauci Germani, ex legionibus Alphonſi Mendozae & Auguſtini Mexiae Hiſpani mille quingenti ſed ſelecti & Veterani, ceteri Valo-

Don Auguſtin Mexia. nes, cenſu peracto conſilium à Comite conuocatum, cui interfuere Principes Chimaius & Auellinus,

Principe de Auellino. Comes Boſſutus, Mota, Roſneus, Mendozius & Mexia. Ibi Comes exponit, ſe vehementer Hano metuere: militem urbis praefidiarium in periculo

Conde de Boſſu. verſari propter fluxam Gomeroni multis indi- cijs compertam fidem. Vereri ſe ne frater eius Doruill-

Han. lerius arci praefectus cum vicino Bullonio mali quid- piam machinetur. Cupere ſe intelligere, num eo

proficiſcendum, & inſidia praecipuanda: aut quid aliud remedij ipsis occurrat. Primae ſententiae ho-

nor delatus Chimayo, dixit maiorem militum quos adduxerat partem ſponte nomina dediffe: ſi vide-

rint Comitem ad alia vti opera ipſorum, quam iuſſerint Hannonos, magnopere vereri ſe, ne dictis ſuis minus deinceps pareant, & volonum quifque ad ſua

dilabatur; quos ſpes liberandae Prouinciae, a perac- cerba Balignij vicinia, & Fracorum incurſionibus,

ſola exciuerat. Horum diſceſſu ad eam paucitatem exercitum redactum iri, vt ſine discrimine euidenti,

nullius

nullius oppidi vel arcis munitioris obsidio tentari
 queat: ita hunc apparatus in nihilum abiturū, &
 Artesios Hannonesque persuasum habituros se
 vanis pollicitationibus delusos, id sibi cum alias se-
 per, tum hoc tempore potissimum seriò cauēdum
 videri, hoc se opinari, libenter aliorum sententias
 auditorum. Visum omnibus, recta suasse. Decretū
 vnanimi cōsensu Hani negotium nunc seponendū,
 quod oppidi tam cito amittēdi non tam magnum
 periculum subesse videretur. Id Gomeronum & al-
 terum eius fratrem, & sororiū obsides fidei, id mille
 & ducentos milites præsidio in vrbe relictos, id tam
 propinquum Comitum exercitum confirmare. Mi-
 nimè negligēdam occasionem has duas limitaneas
 & bellicosas prouincias, quæ tam alacriter suppe-
 tias ibant, in posterū firmiter deuinciendi: si nūc il-
 lorū votis satisfieret, nihil postea impendij vel one-
 ris recusaturos. Prælagiebat Comiti quod euenit
 animus; sed consensu cūctorum vinci se passus, sen-
 tentia mutata Castelletum obsidere instituit: quod *Chaste-*
 optatum socijs, & vtile ad compescendū subcesso- *let.*
 rem Cameracensem, cuius tyrannidem excindere
 magis optabat, quam sperabat: & ne sic quidem ab
 Hano longe recedebatur. Bullonius crebris litteris
 nunciabatur numerosum ex Picardiæ præsidij mi-
 litem euocare; & aliæ se difficultates ostentabant,
 quarum nulla Comitem perculit, cui ductor Deus
 animi addebat. Iunij die xv. meridiana luce an-
 te Castelletum peruenit, confestim in ipsa planicie
 vt aduehebantur quatuor murales machinas in vr-

bem conuerti, & sine corribus aut alijs integumen-
 tis locatas, displodi mandauit, & vetustam tur-
 rim quæ ad hoc visa opportunior peti, paucis ho-
 ris magna pars difiecta, minor tamen quàm se-
 cura irruptio exigeret. Visa tamen res non negli-
 genda, ne mora consternationem obsessis adime-
 ret. Veterani duo ruinam explorarunt, nihil im-
 bre plumbi pluentis perterriti, & cunctis cernen-
 tibusturrim, qua strata conscenderunt. Stabant
 pro^{prin}inqui paratique Valones, vt subuenirent,
 cum fortè fortuna, incertum quo auctore vox au-
 dita; Fugiunt: ad vocem non se Valones con-
 tinere, nec ducum imperium expectare: ad op-
 pidum magna contentione procurrere, interca-
 pedo loci magna, nec minor festinantium pro-
 peratio, ascensus asper & arduus, ipsi anhelan-
 tes & fatigati peruenerunt: recentes viribus Fran-
 ci fessos fortiter excipiunt & depellunt, & Valones
 iam terga obuertebant. Vt videre Hispani socio-
 rum cladem, temeritate & inobediētia acceptam;
 clamore magno signum irruptionis dari postulant
 & impetrant: tantaque ferocia & constantia rui-
 nam inuadunt, vt datis acceptisque vulneribus
 in urbem peruadentes multos occiderint, ceteros
 in arcem compulerint. Quidam victorum fugi-
 tiuis permixti in ponte ipso stragem edebant:
 sed procellis glandium, quas ex pinnis castri ia-
 culabatur hostis, coacti in oppidum se recepe-
 runt. Vt arx propius obsideretur, & exitus om-
 nis obsessis præcluderetur, necesse fuit in ipsa
 fossa

fossa sic vallum ducere , vt non tantum hosti eruptio , sed & Belgis irruptio obstrueretur. Ea tamen valli huius commoditas præcipua fuit , quod thoris siue folijs machinarum erigendis erat opportunum. Magno cum vitæ discrimine obsidentes tota nocte in hoc opere versabantur , præfidiarijs ad ligonum & dolabrarum strepitum ictus scloporum librantibus , funalia etiam picata in muro accendentibus , tanta sedulitas & ardor Regionum fuit , vt sub auroram plerisque in locis vallum iam perfectum conspiceretur. Postridie innotuit Hani iactura , quæ narratio paulo altius repetenda. Parens Gomeroni & ipse non semel egerat cum Regijs de dedenda Catholico Regi Vrbe & arce Hanensi , certis conditionibus tandē inita transactio. Gomeronus cum suis Regi Catholico fidem & obedientiam solemniter pollicitus , in antecessum aliquot aureorum millia accepit , & militi Regio in urbem admissis eam tradidit ; data dextera de admittendo in arcem , quando de reliquis , quæ pactus , sibi satisfaceret : ea gratia Bruxellam venit vno fratrum & sororio comitatus , nequis fraudelenter eum agere suspicaretur : discedens Hano , alteri fratri suo Doruillero curam arcis reliquerat , & arcanis mandatis vetuerat , ne vlla causa modove Regios in arcem admitteret , etiamsi per litteras id absens ipse iuberet , velleo adductus coram verbis imperaret , coactæ non liberæ voluntatis iussa reputaret. Horum nihil Comitem latebat , epistolis in hanc

sententiam interceptis ; & Gomerono implicata, obliqua, incōstantia respondente. Idcirco iussus Bruxellam cum socijs pro carcere habere. Han̄ Ciccus Sanguius Urbico præsidio præerat, quod variarum nationum viginti & duabus centurijs cōstabat: itaque putabatur vn̄ius saltem diei spatio hostium impetum laturus. Doruillierius cōtra pacta Bullonianos in arcem campestri porta recepit, & cohortes Francias in vibem immisit: initio restitit Ciccus, & in ea velitatione multi Franci vulnerati, cū alijs Humierius Picardię Progubernatore cuius mors suis admodum molesta accidit, interfectus: mox animum Ciccus despondit, ipse captus, milites dimissi: merito illis Comes infensus, nec videre redeūtes voluit, cōtentus hac ignominia ignauiam notasse. Reliquerat in obsidione Castelletanæ arcis Augustinum Mexiam cum vna Hispanorum, & altera Germanorum legione: ipse cladis ignarus hora septima cum exercitu & tormentis Hanum properabat, nocte tota miles adeo celeriter profectus sub armis, vt equo vecti omnes viderentur: alas addebat desiderium cum hoste manum cōferendi. Nōdū dies illuxerat, & leucæ dimidio ab Hanno aberant, quādo aduersus ille casus Cicci nūciatus: quare mcestus Comes copias reduxit in castra secūda pomeridiana postridie quam eduxerat. Mexia, quę ad vallū spectabant ferè ad sūmū perduxerat; sed quod ad tormēta locāda deerat, id Motta quarto post die perfecit. Igitur vigesima quinta Iunij quindecim muralib⁹ machinis septima diei ho-

Cicco di Sanguine.

Dō Augustin Mexia.

ra, ingentis propugnaculi saxo firmissimo cōstru-
 cti rostrū quati cceptum : cuius parte nonnulla de-
 iccta, misit Comes duos veteranos, alterum Valo-
 nem, alterum Hispanum speculatores: acceptis vul-
 neribus ambo rediere, & posse tētari irruptionem,
 licet non sine discrimine nunciarunt. Difficultatem
 augebat angustia ruinæ, quæ qua locus altior pau-
 cissimos milites capiebat. Propugnatores multi
 ac strenui non segniter irruentium vim retunde-
 bant. Multum sanguinis fufum, duabus horis con-
 tinuè dimicatum. Comes cernens suos frustra cōni-
 ti, receptui cecinit. Consultius iudicabat murum ite-
 rum tormētis disijcere, adituque maiore patefacto,
 rursus recentem militem nouis animis immittere.
 Nec hostes cogitatio Comitum fefellit: paulo post
 cum vidissent, è castris sub signis instructam legio-
 nem Hispanorum (hæc Alphonsi Mendozij erat) *Don A-*
 murum petere; timentes ne si secundo fortunam *lonso de*
 belli experirentur, victis misericordiæ locus nullus *Mēdoça*
 relinqueretur, signum deditiois de plinnis sustule-
 runt. Horulæ spatio condiciones petitæ datæque:
 discederent cum armis & sarcinis, cetera in arce re-
 linquerent: postera die, sub signis quingenti quin-
 quaginta sex pedites, cataphracti octo & sexaginta
 exiuerunt, saucijs pleni currus viginti: occisos cum
 nostri irruptione m conarentur, centum & viginti
 referebant. Victorum ne quadraginta quidem desi-
 derati, vulnerati plures, maximè lapidibus. Tam ce-
 lerem victoriam peperit, non militum paucitas, nō
 armorū aut annonæ penuria, nō arcis imbecillitas;

Cäbray. quam Cameracensium & oppido, & Caroli V. Imperatoris viribus Frânciscus I. bellicosus & prudens Franciæ Rex opposuerat; sed Deo duce, & Comitum prudentia, Hispanorumque stentitate partem licet opinari. Præterea Castellæ tantum tres quatuorvè nobiles aderant, & hi ipsi fermè omnes pugnando occubuerunt. Causam comperio, quia Frâncicæ nobilitati indecorû videtur pedites pugnare. Ideo nec pedibus se miscent, nec facile præsidij urbium adsunt; nisi cum imperio, vel si Princeps aliquis obsidionem laturus: tunc certatim aduolât, maximè si nobilis vrbs aliqua tuenda. Inde gloriam expetunt, vt Dorlani accidit. Hoc ergo in causa, cur tam munitus locus minus cõstanter defensus fuerit. In arce reperta ænea tormenta varia septem, mosquetti currules sedecim; pulueris nitrosi, globorum, malleolorum, & alterius defendendis vr-bibus materiæ non parum. Comes loco potitus, iubet ruinas calce saxoque instaurari, fossas expurgari, repertis tres murales machinas adijci areas, pulueris, funicum, globorum, & aliorum necessario-rum vim magnam; præsidio relictis trecentis pedi-tibus, & equitum turmis tribus, parere iussis Lu-douico Villario Hispano, quem oppido arcique præposuit. Motis inde copijs rumorem spargit se dumtaxat agros Cameracensium depopulaturum, & facere cœperat; cum redditæ litteræ à Gomeroni captiui matre, nunciant Hani arcem adhuc Regis Catholici nomine, vt prius haberi; quicquid contigisset, non id vlla voluntatis mutatione, sed pri-

uatis

*Dorlens.**Luis del Villar.**Han.*

uatis Cicci Sanguij , & Doruillerij inimicitijs factum. Veniret Comes, & captiuum Gomeronem sociosque adduceret, arcem ipsi patere: simulari ista Comes non ignorabat: qui tamen Antuerpiá captiuos adducerent properè misit; vt adducti, cum copijs & machinis Hanum secundo redit, ibi certio- rem per litteras facit ex arce Doruillerius, sibi à Sanguio infidias positas, qui adiunctis sibi octo, decemve militibus, conatus fuerit arcem occupare. Coactum se, tuendi sui causa, vnum ex proprijs affinibus conscium interimere. Idcirco sibi nunc milites minus parere: si toto illo die & nocte Comes conquiesceret, ex re vtriusque id futurum. Se, ne suspicio oriatur, consensus cū Comite, machinas sulphurias irritis ictibus in nostros nimis alte eiaculaturū. Verum senem fallere difficile. Vulpina hæc omnia se ipsa prodebant. Respondit Comes se vanis promissis amplius lactari nolle: certo sciret nisi ante diei crastinam matutinam re ipsa arx redderetur, Gomeronum fratrem eius in præsidij conspectu capite perfidiam luiturū. Hæc asseuerantius nuncio dicebat, vt vel sic ad officiū Doruillerius rediret; quem intellexerat moras solūmodo neçtere, vt interea de tradenda Bullonio arce, quod cogitabat, cōmode perageret: quod fecit; postridie circa horam decimam illius mater Comitem adire conata, quærens se arce pulsam, quã hostes occupassent, simul serio machinis globi in Regios mitti cœperūt, sed sine noxa, quia loci situs eos tuebatur. Lacrymis & clamoribus mulierculę cōtētis, Comes eam

cam nec in conspectum admisit, nec promissa distulit. Gomerono denunciatur, uti se ad piè moriendum componat: quòd cum ille fecisset, & Catholico ritu peccata sacerdoti confessus fuisset, sub arbore, ubi ex arce conspici poterat, decollatus: cadaver ibi relictum: frater & sororius in arcem Antuerpiensem remissi. Fessus in iudicio, quam narraui contra Regem Catholicum, cui se sponte subdiderat, & pecuniæ non parum acceperat, perduellionem. Stimulabat fraudis, & perfidiæ indignitas oppidum arcemque tentare: verum à festinâtibus annonæ castris opportuna fuerat derelicta, nec còmoda ibi pabulatio vel secura videbatur. Artesij, Hannonesque copias & currus gratuito concessos, tempore elapso repetebant, & Valones quotidie diffuebant, qui præsidio annonarijs mittebântur. Ideo die altero Peronam exercitus reuertit: tractatû de vrbe obsidenda: quæ causæ ab Hano, eadem à Perona auerterunt. Somæ fluuius adiacet castrum Cleryû; quòd facile muniri, & idoneû vexâdis Peronésibus, & prohibèdo comœatu, ne per flumen Cameracû deucheretur, vafre res tentata, felici euétu castrum acceptum. Veterano cuidam custodia attributa, cuius fides & diligentia, quamdiu arci præfuit, valde probata. Valde Artesij Comitem urgebant, ut Dorlanum obsideret, & quantum Hannonijs addito Castelletto, tantum sibi capto Dorlano securitatis adferret. Oppidum cum arce in visceribus fermè suis situm, magnam calamitatè toti prouinciæ inferre, nihil tutum pacatumve permittere: si obtineatur,

Perone.

Clery.

Cābray.

Dorlens.

neatur,

neatur, & què aduersarijs omnia infesta redditurum. *Amiens.*
 Inde Ambianum & Abbevillam Picardiæ metro- *Abbevi-*
 poles facilem excursionem fore, latè patente agro- *lle.*
 rum planicie, nullis amnibus vel torrentibus impe-
 dita: hoc etiam faciliorem annonæ & machinarum
 subuectionem præbiturum: se verò largè omnia in
 hâc expeditione subsidia suppeditaturos; militem
 denique alium ex Flandricis præsidijs, tùm euocari
 posse; qui, si Dorlanû á tergo relinqueretur, nõ sine
 aperto periculo adduceretur. In exercitu Regio clã
 aduersarijs nonnulli studebant: per eos Borbonius
 Rex certior factus celeriter selecti militis cohortes
 aliquot Dorlanum misit. Urbis arcisque munitio
 per se firma erat, & fama in maius ferebatur; eo
 quod vetus fabula bellis superioribus sparserat Phi-
 lippum II. cum sexaginta millibus militum expug-
 nationem tentare non aulum. Franci mœnibus &
 milite, quo vix obsessori cædebant, freti, confidebãt
 se Regijs ignominiam & stragem, sibi gloriam &
 & spolia paraturos. Ad urbis præsidium præter oppi-
 danos, qui militibus nihil ad prælium deteriores, &
 stipendarios ære suo militaturi, nobiles quadrin-
 genti aduolarunt; sic cum obsidio cœpta, tria pu-
 gnantiû millia, & ducenti quinquaginta grauioris
 armaturæ equites (cuyrazes vocant) in oppido nu-
 merabantur. Primo statim die eruptione facta, pau-
 cis vtrimque qua vulneratis, qua interemptis, à
 nostris ita repulsi, vt fossas murumque exteriorem
 probè explorandi potestas fuerit, quod prorsus op-
 tandum eo die videbatur. Sequenti die sub vespe-

rum iussus Motta perfidos ac peritos Centuriones
 loca opportuna ruine sternende contemplari; dum
 ipsemet cum alijs lustrat, & omnia circumspicit,
 moschetto sub galea frontem ictus concidit, mag-
 no sui desiderio relicto. Vir clarus militari laude, Ca-
 tholicus, & Regi per annos iam aliquot fidus: tan-
 tæ virtuti sola fœlicitas deerat, raro bonis consilijs
 euentu respondente. Socij diligenter omnibus con-
 sideratis cadauer retulerunt, & Comiti affirma-
 runt, faciliorem, & in præsens vtiliorem arcis, quàm
 vrbs oppugnationem fore. Rematurè perpensa,
 consilium placuit, quoniam vrbi arx planè omni
 ex parte dominabatur: quare vrbe prius potiti, ni-
 hil admodum promouerent; arce, qua oppidum
 respicit, omnes ex vrbe conatus facilè elusura, &
 nostris oppido toto vbi extra Bombardæ ictû con-
 sisterent loco vix suppetente. Mouit ergo Comes
 castra vltra Autium fluuiolum, qua parte obsessis
 auxilia ex Picardia mitti poterant. Erat ibi mona-
 sterium semidirutum, illud iussi variarum natio-
 num equites, peditesque insidere, & communi-
 re: reliquæ copiæ propius arci admotæ. Alfonsus
 Mendozius legionis Hispanicæ tribunus, cum
 aliquot Centurionibus, situm arcis explorauit,
 & vallo atque operibus præfuit ad arcem vsque
 expugnatam. Interim ex Flandricis præsidijs sex-
 centi pedites euocati accesserunt, & mille alij ab
 Artezijs conducti. Bullonius ex aduerso non segni-
 ter se gerebat. Pondormij pone Abbevillam ex
 Picardia, & vtraque Normannia militem subsi-
 dio

*Dō Alōso
 de Men-
 doza.*

*Duque
 de Bullō.
 PontRe-
 mi.*

dio cogebat : ei se Sancti Pauli Comes & Vil- *Cōde de*
 lartius Franciæ Ammiralius, & præfecti urbium *San Pol.*
 & Nobilium magna manus, accessere : non *Mons de*
 vt Dorlanum obsidione liberarent (rem vt vi- *Villar.*
 debatur ipsis minimè necessariam) sed vt Co-
 mitem inde cum flagitio & dedecore fugarent.
 Plus superbiæ & animorum, quam virium & pru-
 dentia adferentes, Ducem Neuersium, cuius sum- *Duq̄ de*
 ma potestas in exercitu futura, cum alia manu *Neuers.*
 venientem operiri noluerunt. Sunt qui Ne-
 uersium & Bullonium dicunt; hos quorum
 pars maior Catholici, & ex foederatis fuerant, præ-
 missos, & lanienæ expositos: certè nec Borbonius,
 nec Bullonius, nec alij Franci eorum necem, qui-
 bus parum fidebant, magni fecerunt. Vicesima-
 tertia Iulij ad fanum sancti Richerij, sexta à Dorla-
 no leuca transfugerunt. Vicesima quarta die sine
 tormentis quæ Heluetijs custodienda reliquerant,
 se in viam dederunt, selecti ex varijs cohortibus
 pedites octingenti, equites plus minus mille du-
 centi: qui propius accessere, adeo vt paulo ante me-
 ridiem velites nostri, quos audito hostium aduentu
 Comes præmiserat, hostem adesse renunciarint.
 Comes idoneo castris præsidio attributo, vt se ho-
 stis in conspectum dedit, obuiam mouit, cum decē
 tormentis bellicis, & mille quingentis peditibus,
 equitibus autem longe minore quàm hostes nu-
 mero: pedes medium spatium, eques cornua tene-
 bat. Vix castris abierant, quantum moschetto ia-
 culeris; ecce quadringenti Francorum equites,

in trecentos Comitibus equites prorumpunt: hi non
 sustinentes impetum, se ad peditatum recipiunt:
 sed alijs accedentibus, rursus pugnare adorsi. Co-
 mes suos nutare cernens, trecentos Hispanos legio-
 narios subsidio mittit: acrius pugnabatur, his re-
 uertentibus in prælium & dedecus abolere nitenti-
 bus; Francis contra hoc fortius se gerentibus, & ite-
 rum in fugam acti, qui prius: quos dum incau-
 tē victor Francus insequitur, peditum cuneum
 non aduertit, in quem inopinus incidit. Legio-
 narij celeriter nullo ictu inani, in confertos im-
 brem glandium immittunt, equorum, equitumq;
 fœdam stragem edunt. Eodem ferè momento,
 maioribus tormentis, non prior tantum ista acies
 Francorum, sed & secunda, quæ erat equitum
 octingentorum, & tertia totidem peditum, vehe-
 menter affligebantur. Nam mosquetarij mira dex-
 teritate assiduo iteratis dislosionibus ordines lace-
 rabant. Equites etiã á Comite increpiti, tertio pug-
 nam tētarunt, sed minore quàm par fuit conatu. Si
 quæ in mandatis acceperant, perfecissent; fortassis
 nec cladis nuncium Francorum vllus retulisset.
 Nunc cum se omni ex parte sauciari, & interimi
 conspicerent, captiuos fieri nullos, sine delectu oc-
 cidit nobiles, plebeiosque animo frangi, & initio
 lentius equites resistere; an si fortè pedites interea
 se in tutum possent recipere. Sed Regij nullum mo-
 mētum quieti dare, instare, pelleri, cædere; tandem
 Franci effusè ptofugere: pedites ad vnum ferè
 cōcisi, magno numero equites, multos fuga eripuit,

vt enim quisque se fuga victoris oculis subdlexerat, equos dimittebat, arma abijciebat: illud, vt facilius in segetibus, quæ tum fermè maturæ, se occultaret: hoc vt expeditior esset ad cursum: vtrumque vt præda victor distineretur, secutus fugientes equitatus ad duas leucas, vsque ad septimam vespertinam; ne vltius progredere tenebræ impetrarunt, & imperium Comitis qui receptui cani curarat. Desiderati ex victoribus octo, saucij inuenti duodecim: hostium necati non minus mille, vulnerati captique plurimi, quorum plerique postmodum interire. Maius quàm pro numero, hoc aduerso prælio, hostes detrimentum acceperunt. Vix vlla Itataria pugna longo tempore tot magni nominis ductores ceciderunt. Id victis mœrorem auxit, quod qui certam animo pridie victoriam præsumplerant, illis postridie nullæ fugæ celeritas sufficere videretur: didicere superbiam à Deo nunquam sine inultam. Præda fuit opima, vt mittam reliqua, capti militares equi trecenti, stratis & frenis nobilium exornati; vnde patuit multos captos, occisosque, quorum nomina ignota manserunt. Captiui retulerunt cecidisse Villartium Admirallium Normaniæ gubernatorem; Senleuallium castrorum magistrum; Huquevilios filium, patremque Pontimaris Gubernatorem; cui Vexillum Admirallij de manibus vi extortum; Vezellium & Canonvillium præfectos equitum, & alios penè sexaginta, partim gubernatores oppidorum, partim Capitaneos, partim nobiles. Pedriellus Villartij Vicarius multis vulneribus sa-

*Monsde
Villar.
Senseval
Huque-
ville.
Vezelli.
Canon-
ville.
Pedriel-
li.*

cius, Catholico ritu sacramentis perceptis, ex imo pectore gemitus trahebat: cumque Sacerdos de societate Iesu illum consolaretur, & spem aliquam sanitatis faceret: negavit se ille angere animo ob vulnere- rum dolorem, quæ sciret esse belli prouentum; nec propter mortem ante oculos obuersantē, quam semel oppetendā non ignoraret; sed propter causā, quam fouisset dedecus & culpā: nec debuisse alium prælij exitum sperari: hæreticos statim fuga sibi cōsuluisse: eos qui Catholico nomine gloriabantur captos, cæso sive iusto id se Dei iudicio adscribere digno inuolutos exitio, qui cum se Catholicos profiterentur, conscientia stimulis cōculcatis, hæreticorū partiarij fuerint; nō nisi ob polyticas quasdā & priuatas rationes, gnatos se cōtra ius & fas niti: hoc vnū nunc sibi dolorē adferre, hoc gemitus extorquere: Deo tamē se gratias magnas agere, quod Catholico inter Catholicos mori concesserit sibi, qui, quod se Regi, quem hæreticū opinaretur, subdiderit & militarit, inter hæreticos a fini sepulturae inferri mereretur: talia prolocutus animam exhalauit, morte scelicior quā si uiuens hæreticorum socius permāsisset. Currus accepti septē bombardico puluere pleni, ac rebus alijs sustinendæ obsidioni, quos cum peditatu in Dorlanum inducere cogitarant. Parta victoria, eadē nocte Comes Deo gratias reddidit, & in D. Iacobi Zebedei Hispaniæ Apostoli, cuius festo hæc contigerant, honorem, mandauit militibus, ut omnes ad vallū sub signis consisterent, & sigillatim per ordines iugi bombardarum displensione lætitiæ

signa

signa darét, sarissis etiam manipulos straminis ac-
 censos extollerent: fauebat nox serena, mirè paca-
 ta, & ventorum ex pers; micabant clarius stellæ, &
 velut aitreã choreã ductabant, bis maiora tormëta
 mosquetti & bombardæ manuales instar continui
 tonitrus, ardentë globorū nimbū obsessæ vibi in-
 iecerūt, Regijs ea res alacritatē, obsessis metum &
 mœrorem auxit, causam lætitiæ illis scientibus, his
 conijciētibus. Henricus Borbonius Franciæ Rex ex
 Burgundia Neuersium Ducē præmiserat, vt insulæ *Henri-*
 Franciæ, Campaniæ, Normanniæ, Picardię que fata- *que*
 geret; hic altero post victoriã die Ambianum per- *III.*
 uenit: vbi aduersi prælij fama comperta fugitiuas *Amiens.*
 equitum reliquias recolligere, suis quos adduxerat
 adiungere: ita factū vt mille ducentos equites, pedi-
 tes bis mille quingētos numeraret: cū his & aliquot
 maioribus tormētis, per Richerijfanū obsessis sup-
 petias cogitabat, castra locaturus quarta à castris
 Comitum leuca: inde ad duas leucas ipse cū equitatu
 processit: his Comes magnopere gauisus ante diem
 i v. Kal. Augusti, tria peditū millia, prælij cupidissi-
 morū, & totū qui aderat equitatum, & bellicas ma-
 chinas sex, secūda post meridiē hora ipsemet in ho-
 stē duxit: qui cū se in conspectū procul dedisset, suis
 Comes breuiter: Quod optarint, hostem adesse: for-
 titer vniūque pugnādū: qui fugerit, aut remissius
 egerit, hūc sibi pro hoste futurū: itatuerēt quid præ-
 stabilius: ab hoste cū laude, vel ab Imperatore cum
 ignominia cædi. Franci vt videre Comitē cum suis,
 confestim ipsi videri desierunt, & eadē nocte altius
 fontem

fontem Autij superantes in scijs aduersarijs, cētum viginti Cuyrazæ, cum octodecim iumentis clitellarijs puluere nitroso onustis, in oppidum obsessum se penetrarant. Non difficile id erat, tum propter obsidentium paucitatem, tum quia flumen per medium oppidum fluens, ne corona cingeretur impediēbat: ideo nostri nequibant aditus in urbem omnes intercludere, præsertim noctu, quando diuidi, vel extenuari castra minimè expediebat. Regis Catholici miles interea vallum ad fossæ marginem produxerat, & II. Kal. Augusti summa fatigatione & discrimine murales machinas contra arcem collocarat. Hostes summa vi & industria repellendis nostris insistebāt, ultra quadringentos iam Hispanos sauciarant, nonnullos occiderant, Burgundiones & Valones non pauciores interemerant, in his Gabrielem Sotomaiorem Centurionem. Ipsis Kalendis vigintiquatuor tormenta, duobus locis, tonare cœperunt, verberatæ munitiones, & singulari industria Centurionis Lamberti, qui tormentis pro Motta præerat omnia præsidarijs infesta reddita; adeo vt nullus eorum se ostendere auderet: id præcipue, formidine vnus machinæ quæ ex altiore quodā propugnaculo, quod nostri vi expugnarunt certis icibus multos, & in his vno ad nouem grauis armaturæ milites, discerpserat. Cortina (sic vocant) propugnaculi calce & saxo solidissimi, à diluculo ad horam vespertinā sextam diuerberata fatiscebat, & ad ruinam inspiciēdam missi veterani quatuor, duo Hispani, & Valones duo, qui si tum & periculū

oculis

Don Gabriel de Sotomayor. Capitán Lambert.

oculis præciperent : functi officio diligentissimè, vno amisso, duo faucij, quartus integer redierunt, nuntiaruntque quæ lustrarant, quæ ipsa captiui postea confirmarunt. Hostes à propugnaculo ad interiorem vsque caueam laqueatam, totum concavitatis illius spatium intercidisse, vt cuniculis ducendis incommodarent : in hiatus exitu, ex sportis terra repletis semilunæ forma brachium duxisse, & alia ex parte vallum, in quo statio trecentorum erat, quos locus capiebat, militum : vt autem in semilunam ex cauea se recipere, & inde rursus erumpere possent, ad vtrûque scissuræ latus duas tabulas locasse, quæ singulis tantum militibus transitum præbebant : in eo quod reliquum à muri latitudine vsque ad fossâ, id à dextra corribus ingentibus obseptum vsque ad semilunam porrigi. Igitur ad dexteram miles irrûpere non poterat, nisi per tabulas, manifesto periculo in hiatus profundum caueæ laqueatæ decidendi : nec securior ad læuam accessus, vbi altera tabula pro ponte : nam ibi, qua latus læuû aliud propugnaculû aspiciebat, altiore quâdam planitiem manu munierât insigni & lata mole, cui defendendæ maior & melior præsidij pars destinata, ibidem ad initium aditus decrepentes cõferta sub signis stabat : aditus nostrorum vt summum quinquaginta capiebat : hostes in planitie illa mille quingenti numerabantur. His ab exploratoribus acceptis, ipsos quid sentirent Comes rogauit : responderunt tentandam irruptionem, vt arx non capiatur, propugnaculum capi posse. Sic fore vt editiore po-

itea loco metarentur, & propugnaculo occupato,
 arcis potiundæ spes certior affulgeret. Post in confi-
 lio sententijs variarum. Comes se exploratoribus
 assentiri professus: nonnulli temerarium, alij necessa-
 rium iudicabāt. Supererat diei non multum, & nisi
 eodem die exequerentur, tota illius diei diuerbera-
 tio irrita futura. Statim Comes Alphōso Mēdozio,
 qui ad valli extremū, qua aditus aperiendus consti-
 terat cum peditatu, imperat irrumperere: paratis om-
 nibus miles ardebat præliandi cupiditate: celerrimè
 vallum suū legionarij dolabris & legionibus disie-
 cerunt, & in hostē magno impetu se intulerunt: hoc
 assultu soli Hispani fuerunt: momentò trecenti iam
 pedites editiora occuparūt; quotquot ex hostibus
 nacti, vel cōsciderūt, vel incaueꝝ præcipitiū egerūt:
 vbi pars casu necati, pars cruribus fracti miserandi
 potius quàm formidandi iacebant: simili stren-
 uitate tabularū illos angustos ponticulos euadunt, &
 Francis perculsis recedentibusque, quod aperto la-
 tere nostrorū bombardis peterentur, semiluna po-
 tiuntur. Nondū arce, quia, propter aditus angustias,
 magna manus hostium retro corbiū illorū seriem
 latitans Hispanos glādibus feriebat. Ideirco vilum
 commodius, si mutata velificatione in læuum latus
 insultum transferrent. Eo conuersis, vtrinque au-
 diri tormentorum boatus, per strepere cuncta mos-
 quettis, & bombardis, ensis ensi, pes pedi, hasta ha-
 stæ conferri: summa vi per horas duas dimicatum.
 Oppugnatorum multi vulnerati, multi cæsi, vt ne-
 cesse fuerit bis terve supplemento alios submittere,

cū glandibus & puluere tormentario. Vbi ad duas
 senihora accessit; Frācis animi paululum declina-
 rant. Tum voces auditæ, prima Fugiunt, Fugiunt:
 secunda; Intro, intro: & creuit audacia Catholi-
 corum. Hostes locum deseruere, Regij tanto fu-
 rore eos inlecuti, vt breui tempore iam cernere-
 tur castrum interemptis constratum, victoribus
 plenum. Nec spatium victis dedere per portas ar-
 cis in oppidum se recipiendi: fugientium multi-
 tudo sic portam complerat, vt se inuicem concul-
 carent, & qui gladio hostili superstites erant, ab
 amicis & socijs compressione exanimarentur: por-
 tis obturatis alij se per mœnia præcipitabant. Hi-
 spani vt portas vacuarent, viuos crudeliter trucidare,
 & cum cadauenibus semimortuos eijcere; deinde
 furentium leonum instar in urbem irrumpere.
 Franci qui se in urbem ante receperant, non resi-
 stere, sed latibula quærere. Victores omnia rimari,
 nullam latebram vel angulum præterire, inuentos
 omnes occidere Comes edixerat vt nulli armato in
 plateis, vel prophanis domibus parceretur; loca sa-
 cra nemo violaret, pudori scœminarum nequis illu-
 deret, tectis ignem ne iniicerent, quiduis horum,
 capitalem noxam fore. Profuit ad militis alias li-
 centiosi, & tum victoris libidinem reprimendam.
 Nulli virgini, scœminæve stuprum oblatum: tātum
 valuit, quæ in omnem partē vim habet maximam,
 ducis diligens seueritas sciebat miles nulli impunè
 fore quod delinqueret. Hæc persuasio causâ fuit, vt
 cum exacta obediētia vigeret, supplicia nulla sume-

rentur. Patres etiã Societatis Iesu, qui in Catholico exercitu animabus militũ curandis præerant: quot quot poterant obuios in templa cogebant, & eorũ illic sanorum, fauciorumque confelsiones excipiebant; & inde milites minis ac precibus, auctõritateque abigebant: sic multis benè moriendi, pluribus vitæ in præsens seruandæ, & in posterum melius instituendæ occasio præbita. Incẽdium à casu natum oppidi magnam partem absumpsit, sacram ædem vellocum pium nullum corripuit. Tria millia Francorum in arce oppidoque cæsa, tot vulnerati, vt in vno Nosocomio mortalium, plures quam centum decubuerint: in his Gubernator & nobiles multi, tã grauitè faucij, vt plerique paucos intra dies morerentur. Victorum occisi quadraginta, vix ducenti vulnerati. Te Deum laudamus decantato, iussit Comes vrbẽ arcemque expurgari cadaueribus & ceteris sordibus, quæ tetto odore possent aerem inficere. Id alacriter & properè fossores, lixæ & tamiaci, qui castra sequebantur iumentis & carrucis præbitis, perfecerunt: post militi diuersoria metata, & ~~igrita~~ *igrita* ratio captiuorũ, & bellici apparatus vtrobique inuẽti. Occisus Comes Dinanius, & primariæ nobilitatis sexdecim in pugna, inter quos sex equitum præfecti cum suis Vicarijs & Vexillarijs, item trigintaquinque peditũ Capitanei cum suis signiferis, ex legionibus Amoralij Egmõdani, Rusoy, Rauy, Prunvillij, Villeroj, Hauacurtij & Picardica: ex tot enim legionib⁹ singula signa militũ & ex singulis equitũ turmis quindecim viros selegerant.

*Lamo-
ral de
Egmont.*

Harau-

Haraucourtius Gubernator cum aliquot alijs in
 castrum Antuerpiense missus custodiae causa. Ap-
 paratus bellicus copiosus fuit: accepta muralia tor-
 menta octo; campestria (falconetos appellant) sex
 & viginti; mosquetti aenei valde idonei repellendo
 assaultui centum & octo; pulueris probi, ferri fusi,
 plumbi, ligonum, sitularum, sulphuris, nitri, salis,
 farinae, hordei, tritici, auenae, salitorum copia per-
 magna: adeo ut ad loci tutelam nihil Comiti visum
 fuerit adijcere. Qui norunt quam exiguis copijs, pe-
 cunijs vix vllis, periculis & impedimentis plurimis
 maximisq; adeo paucis diebus, praeter spem, tam ar-
 dua tam feliciter peracta; Dei digitum coguntur
 agnoscere. Ille Comitis conatus beneuolè iuuit:
 nec Comes quidquam fidei, prudentiae, diligentiae,
 roboris aut constantiae praetermisit. Certus iustae
 causae Deum adfuturum. Audacter dico, nec sine
 Dei auxilio haec Comitem perficere potuisse; nec
 Deum tam propitium Comiti futurum, nisi se ta-
 lem Comes praestitisset, quales in omni memoria
 paucos, hoc saeculo vix vllos inuenias. Liuoris est,
 dum rem laudas, ei qui gesserit detrahere; & quoru
 virtuti Deus singulariter adfuit, ut eam extenues,
 totum miraculo scribere. Dauidis, Aesae, & Macha-
 baeorum victoriae, non ideo non eorum sunt, quod
 eas a Deo Sabaoth promeruerint. Dei instrumenta
 fuere; sed quia Deus ipsis ^{ad} ~~ad~~ adeo praecleara voluit,
 quam alijs, potius uti, viget vigebitque lauseo-
 rum sempiterna. Dorlanum redeo: cadaueribus
 purgata vrbe, fossae ruderibus vacuatae; dirutum

exterius illud propugnaculum, quod nostris victo-
riæ initium, vnde arci periculum imminabat, &
defendi nisi magna manu, & multo sanguine
non poterat: ruinae omnes instauratae: Vt hæc ce-
lerius conficerent, Artesij fossores præbuerunt, Va-
lonum, & Germanorum multi præmio inducti
vt operam nauarent. Præfectus arci oppidoque
Ferdinandus Tellus Portocarrerius, Centurio
Legionis Mendozia, cuius fortitudo & mili-
tans peritia hac obsidione eniuerat, & itra-
tagemate postmodum capto Ambiano illustrior
extitit. Arx Hispanis credita, vrbs variarum
gentium militibus. Mox in Cameracensem a-
grum Comes redijt, quod reliquum fuerat de-
populaturus. Flagrabat Cameraci obtinendi de-
siderio, vnde tot tantaque damna Belgio inferri
solita: sed militum paucitas, de qua multos ne-
cessario detractos in præsidia distribuerat, & alia
multa eum morabantur. Contra stimulabant alia
complura, & spem fausti successus magnanimi-
tati faciebant partæ victoriæ, fracti hostium ani-
mi, præclusæ viæ clandestinis auxilijs: quacumque
veniret hostis latere non posse; si Peronensi via,
Cleryum teneri, & inde certiolem se reddendum;
si Fani Quintini itinere adueniret à Castelletano, &
alterius arci vicinæ præsidio detegendum: tertiam
semitam aduersarijs non patere. Franciæ Regem
absentem in Burgundia bellum contra Ioannem
Velasquium Castellæ Comestabilem gerere cum
robore militiæ; quæ in Picardia copiæ versa-
bantur

*Hernan
Tello Puer
tocarre -
ro.*

*Perone.
Cleri.
Sanquin
tin.
Chasselet*

*Iuan de
Velasco.*

bantur exigua esse, & cessis iam sex vel ^{vii.} millibus
 meliorum, vix metuendas. Tormenta, com-
 meatum, & reliquum apparatus, paruo nego-
 tio, periculo nullo, haud magna impensa co-
 aduchi, & ex urbium limitaneorum praesidijs quam
 vellet, militum manum euocari tuto posse: de-
 nique commodam anni tempestatem castris fi-
 gendis, & equitum pabulationi fauere. Itaque
 non obscure Comes praeseferebat, quid meditaretur.
 Hannones & Artesij, vt viderunt votis suis Comi-
 tis voluntatem non refragari, magna multaque
 se ad eam expeditionem emolumenta spondebant
 allaturos. Conuocato belli consilio, multis nimis
 ardua cogitatio, & temeritati vicina videbatur, do-
 nec Comes, graui & concinna oratione, momenta
 rationum quibus mouebatur, & narrauimus, com-
 memorasset: tunc metus rationi cessit, & vnus eo-
 rum qui aderant; Ego vero (inquit) excellentiae
 tuae verbis Artesiorum & Hannonum polliceor,
 peditum quatuor millia, fossorum quot neces-
 se, panis & cereuisiae com meatum exercitui quo-
 ad obsidio durabit: quod polliceor, intra pau-
 cos dies exhibebo. Statuit Comes obsidionem
 aggredi confestim, nec finire temporis quic-
 quam diffluere, quamuis nonnulli hortarentur
 expectaret, donec socij promissa praestitissent: haec
 fiducia diligentiam eorum adauxit; sub signis ha-
 bebat duntaxat quatuor peditum millia, & vix
 mille ducentos equites: sed maturauit vndique
 milites aduocare; pecuniae summa laborabat
 inopia,

inopia, nec qui Bruxellæ manserant, satis benigne Comiti subministrabant, alijs potius numerantes: huic malo, ut quoad posset occurreret, aliunde collegit, unde subsidia quâdoq; quia stipēdia nequibat, militi egeno exhiberet. Sic enim rebatur posse, cum militi annonæ & pecuniolæ quid esset, seditiones cauere, & disciplinam seruari: consilio bono felix euentus respondit: Nam militaris rapacitas & licētia coercita, duobus abigeis patibulo affixis, & equis domino restitutis. Cum propius ad urbem occiduum latus applicuisset, xv. Augusti die castra posuit duobus in pagis prope Schaldam flumen: & ut auxilijs hostium, nequa furtim irreperēt, præcluderet aditum, & obsessis spem soluēdæ obsidionis tolleret, minoribusque copijs amplissimam urbem facilius cingeret, castra fossis, & paruis munitiunculis coniungit, & has milite & machinis communit: duæ ceteris ampliores arcis spēciam præbebant. Vni quæ propior Franciæ, mille ducenti pedites, & quadringenti equites attributi; alteri quæ vicinior urbi duo peditum millia, equites bis centum impositi: ædificandi, muniendi, defendendi Chimaius Princeps curam susceptam, egregiè perfundus, toto hoc bello multa se, maioribusque suis digna gessit. Dum his attenditur, Neuersij Ducis filius, cum sexaginta grauis armaturæ equitibus, ad latus propugnaculi, quod diximus, in urbem se penetrauit, nonnullis amissis aut vulneratis, & supellecile perdita, quam equites licet serjō aduolantes diriperūt. Iam Comiti aduenerunt euocati

Laborlota

*Principe
de Chi-
may.*

Laborlota ex Leucis cum peditibus circiter octin- *Coronel*
 gentis; aliunde ceteri, & nouo exemplo prius Itali *Laborlo-*
 equites, in his seditiosi quingenti, & Capellá ducenti *te.*
 alij. Spectaculum insolitum, feroces & iugi ex- *Luxēbur-*
 cussores, nōdum pacatis animis, nec acceptis stipē- *getes.*
 dijs, comitis prudentia & fœlicitate allectos, Regi *La Cha-*
 militare, cuius imperium aspernabantur. Lustrato *pelle.*
 exercitu, censita nouem amplius peditum millia,
 equites bis mille quingenti, muralia campestriaq;
 tormenta sexaginta duo, pulueris & materię ceterę
 vis magna, commeatus abunde. Muniendorum
 castrorum negotium Augustino Mexiæ demanda- *Don Au-*
 rum: fossores Hannones & Artesij ex pacto submi- *gustin*
 serūt: his Comes Germanorum & Valonum pluri- *Mexia.*
 mos, donatiuū liberalitate aggregauit.

FRancia bellum meditante, contra Hollandos *Christo-*
 tuendi Belgij vices, Mondragonio (vt narratū) *ual de*
 à Comite fuerant delegatæ. Vbi commoditate ab- *Mondra-*
 sentiæ Comitis Bataui Grollam obsederant Frisiæ *gon.*
 oppidum: quod dum arctè premerent, & tor- *Holan-*
 mentis magna ex parte iam solo æquassent, præ- *deses.*
 sidio fortiter repugnante, ac frequentibus eru- *Grol.*
 ptionibus eos fatigante: periculum tamen erat
 ne tandem Grolla caperetur. Significarat id Comiti
 Mondragonius, & an, Rheno transmissio, cum ho-
 ste præliaretur, exquisierat. Comes responderat; se
 quidem, si illic foret, flumen traiecturum, nec dubi-
 tare quin Mondragonius id esset facturum, nec res-
 ponsum expectaturus: ideo se nihil aliud scribere,
 quam cōfidere fœlicitati, fortitudini, & prudentiæ

illius sese, & non dubitare hostem, vel cum non expectaturum, vel si expectet, breui se præclaræ victoriae laureatas inde accepturum. Vaticinium non adhortatio fuit. Mondragonius Rheno transmisso vt hosti cœpit propinquare, Hermannum Comitē Bergensem cum mille selectis peditibus præmittit, vt annonam, & quot posset, milites in Grollam induceret, vel saltem locum castris capiendis idoneū deligeret, & quo res obsessorum loco essent certius cognosceret. Bergensis sedulo mandata executus, hostibus non ausis impedire, subuenit obsessis. Erat tū Vigilia D. Iacobi Zebedæi: itaque Mondragonij copiam, vt patroni Hispaniarum memoriam recole- rent, tormenta maiora, & bōbaldas minores explo- serunt. Inde hostis intelligens Hispanos (quod non crediderat) adesse, animo consternatus, vasa colle- git, obsidionem soluit, & abductis machinis sese fe- stinanter ad tutiora recepit. Hermannus Frisiæ Gu- bernator statim, quæ in vrbe labefactata & diruta, refecit, & annona ceterisque præsidium confirmauit. Mondragonius, Comite Fintzenio, qui oppido præ- fuerat, verbis collaudato, quod fortiter egisset, hosti institit. Nam, ceteris dissuadentibus, senex pugna- cissimus cum iuvene Mauricio, præcedentibus victo- rijs præferoce, manū quauis cōdicione conferere ge- stiebat; iactare solitus, sibi victoriam certā; eo quod Ecclesiæ, quæ Dei exercituum sponsa, cōtra mœchos causam tueretur. Hostis castra propè Santenā loco tuto & opportuno posuerat; Mondragonius haud procul à Berquereno, secunda à Batavis leuca. Ibi sub

*Conde de
Berg.*

*Conde de
Berg.*

*Conde
Mauri-
cio.*

Santen.

Bergrbin

sub

sub auroram cum se ad iter trecēti pedites Hispani & equites quinquaginta pararent, præsidio futuri pabulatoribus, qui ad tres leucas progredi cogebantur; superuenit veteranus quidam pridie missus exploratum, nuncians se, cum Lippam fluuiū trāsmisisset, vestigia turmarū equestriū ad nos tendentiū deprehendisse; visa sibi, de facie soli quod calcarant, sexcētorum numerū superare. Idcirco, ne quid suis inopinatum accideret, festinanter regressum, vt admoneret, metuisse ne pabulatores & eorum cōmeatus opprimerētur. Quibus intellectis Mōdragonius iussit, eos omnes paulū subsistere; Ioannē vero Cordubā, illius qui aderat equitatus Magistrum, cum omnibus equitibus & trecentis illis peditibus Hispanis, aduersarijs obuiam proficisci. Nihil moratus Corduba, digressus à Castris, pedites illos cū pabulatoribus, & turmis equitum duabus, ad dexteram iubet rendere; ipse cum reliquo equitatu (trecenti fuere) ad læuam deflexit, & erecto animo in omnem occasionem intentus, non diu post hostem offendit, loco hosti incommodo, Regijs admodum opportuno; tam arctus erat & impeditus, vt Bataui nequirent ordines expandere: sesquimilliarī à Mōdragonij castris aberant. Bataui, vt se deprehensos aduertunt, non nihil principio trepidare; sed qui cūctis præerat Philippus Nassauus, cum duobus fratribus, & cognato, & alijs nobilibus, pugnare nō segniter, & audacia ceteros præire. Cordubæ aderant hipposclopistæ aliquot ex Grobbendonckij, & lācearij Didaci Pimentellij absentium turmis: Comes

*Don Iuā
de Cordo
ua.*

*Cōde Fe
lippe de
Nassau.
Capitan
Grobben-
donck.
Dō Die-
go Pimen
tel.*

Henricus Bergensis, Paulus Æmilius, & Nicolaus Maria cum suis turmis, aliæ quoque duæ, Belgarū vna, & altera Hispanorum. Magno impetu in medios hostes illati, hastis fractis, gladios stinxerunt; sic pauci cum pluribus diu ancipiti victoria, modo huc, modo illuc inclinante. Quod cernens Corduba, nonnullos bombardarios equites recollegit, cum quibus, & recenti turma Comitis Bessuti absentis; quam prudenti consilio in hunc euentum iusserat subsistere, & prælio abstinere; latus hostium tam ardentem inuasit, ut is crederet maiorem eorum esse numerum, & noua auxilia Regijs aduenisse: tum fracti Bataui, dissipatis omnibus, palam tergum obuenterunt. Victor instare, cedere & ad Lippam vsque persequi: cecidere ex victis octoginta, quorum duo turmarum ductores, nobiles permulti: capti, Comes Philippus; qui paulo post ex vulneribus obiit, Comes Ernestus frater eius; & cognatus ex Comitibus Solmensibus; tertius Philippi frater graui vulnere accepto, saucius effugit: præter hos capti alij centum quinquaginta equites, equi fermè trecenti: multos Lippæ vortices, cuius & armis fatigatos hauserunt. Batauorum vires hoc prælio valde attritæ, quoniam in hoc equitatu fiduciam habebant. Tam læto nuncio ad Comitem propè Cameracum perlato, ut obsessis lætitiæ indicium de victoria parta faceret, & ut Balignij actum detegeret; qui suis mentitus, vix duo in castris tormenta esse; mandauit eis, qui vel in propugnaculis essent,

Conde de Boffu.

Mons de Baligni.

sent,

essent, vel in castris verberarentur omnibus, mosquet-
tis & sclopis alijs sub vesperam perstreperere, & sexa-
ginta duas maiores machinas, oppido oppositas
eodem tempore, globis ferreis oneratas, sic explo-
di, vt nullus globus præteruolaret, sed omnes in
urbem illaberentur; hastatos vero iussit sarissis fu-
nalia accensa efferre, vt non audiri tantum, sed &
videri ab obsessis possent, quæ gerebatur: facta hæc
ea cura & studio militum, vt oppidani (quod postea
falsi) continuo illo boatu, & procella lætifera perter-
riti, subito falso (vt solet) rumore accedente Hispa-
nos vrbe potitos, nonnulli fuerint exanimati, & Ba-
lignij vxor, alioqui ferocula & virilis audaciæ mu-
lier, sic fuerit consternata, vt non diu post, alui de-
fluxu, incertum formidine, an veneno sponte hau-
sto, interierit. Perfecto vallo, quatuor tormentis æ-
neis, ponè vrbis patibulum locatis, mœnia vrbis cõ-
cuticæperunt. Spem Comiti Ludouicus Barlay-
montius Archiepiscopus Cameracensis, à rebelli-
bus vrbe pulsus, fecerat, & alij confirmabãt, auditis
tormentis, confestim oppidanos urbem deditione
tradituros: frustra quassata mœnia: nam nec in op-
pidanis quidquam apparuit timoris, nec nostris,
non occupatis fossis vrbis, ultra licuit procedere.
Hæc causa fuit, cur in castris varij rursus rumores
disseminarentur, singulis prout animati loquenti-
bus. Qui cautiore videri amabant, vel Comiti mi-
nus volebant, hæc omnia temeritati adscribebant:
faciebat opinio maior veritate de Cameraci firmi-
tudine, & munitionibus, de arcis propugnaculis

quatuor, de Balignij & Francorū fortitudine, de ob-
 sidentium paucitate, de anno in hiemem vergente,
 de Borbonio Rege festinante vt suppetias ferret, de
 Alexandro Duce Parmensi, qui triplo maiore cum
 exercitu coactus fuerat ab obsidione recedere. Bru-
 xella etiam aduolauit Stephanus Iuarra, vt Comiti
 suaderet discessum: quod fecit magno conatu &
 instantia. Comes contra aperte professus Iuarrae &
 alijs; mirari se ab ipsis, quibus probe notus esset,
 sibi talia proponi; quæ nec imaginari honestum
 foret viris constantibus. Difficultates illas sibi præ-
 meditatas. Cameracum facilius, quàm opinentur,
 expugnari posse. Vrbe capta, nullum victis in arce
 præsidium relinquere. Francorum impetum & robur
 se iam expertum Castelleti & Dorlani. Borbonium
 suppetias non laturum, sibi exploratum: de vr-
 bibus ceteris amittendis vereri magis, quàm de Came-
 raco liberando cogitare, quicquid foret, nemo illi
 in posterum hac de re loqueretur. Sibi certum fi-
 xumque animo in obsidione permanere, donec
 Cameracum illi vel gloriam, vel sepulturam præ-
 beret. Vanis pollicitationibus semel deceptum,
 nihil huiusmodi postea in mentem admissurum:
 ab hoc tempore, se obsidionem statuere inchoari;
 præteritorum immemorem, futuri sollicitum, nihil
 prætermisurum, quod ad celerem expugnationem
 vrbis opportunum videretur. Deum iustæ causæ nõ
 defore. Quod dixerat, præstitit: dies noctesque operi
 institit. Nocturnis tenebris semper peditū infidiæ
 propè singulas vrbis portas collocabatur, vt exitus
 obsessis

obsessis præcluderetur. Nulla nox, diesve fuit, quin perfidos centuriones huc illuc dimissos, itinera omnia, quibus auxilia obsessis ferri poterant, accuratè explorarètur: sic huic malo prospectum videbatur, & erat profecto; nisi diuturnitas temporis, & excubiæ absiduitas quorundam equitum attentionem sollicitudinemque laxasset: qui ad Cantipræntem portam subsederant, nocte quadam minus aduigilarunt: sub auroram densiore nebula impedito adspectu, Viquus, gubernator Fani Dionisij, quem ab euentu Cruriligneum vocabant, cum ducentis grauis armaturæ urbem ingressus. Exploratores nostri Comitem, Comes centurionem qui insidijs præerat, de aduentu & instituto Viqui cōmonefecerat: sed nebulæ beneficio, & magna Viqui diligentia, vix vllis amissis, intromissi tot equites: quæ culpa Hispanorum, postmodum multorum strenuorum centurionum & militum iactura stetit. Viquus enim non præliandi modo, sed & tormentorum dirigendorum & machinamentorum scientissimus erat. Id statim apparuit, tot enim damna nostris intulit, apta machinarum collocatione & libratione vt dubiam ex certa spem Regijs faceret. Solitus Comes in negligentia & flagitia huiusmodi militaria seuerè animaduertere, ne in hos subsessores id faceret, cū alia, tūm præcipue illū mouit, ne exempli distractione, subsidiū quod hosti latū, magni facere videretur; & inde militis sui alacritas & audacia tepesceret. Augustinus Mexia iam vallū vsque ad fossæ urbicæ marginē perduxerat; & semitas per quas
 militi

San Denis.

militi committenda, ea latius se defoderat, ut
 bini, alicubi terti, possent incedere; sic autē conte-
 xerat, ut sine periculo, vltro citroque commearent:
 congruis etiam locis aggeres crexerat, & desuper
 locandis tormentis cōplanarat: ostiola quoque, ad
 erumpēdum ex vallo in fossam, quaqua versus cō-
 modam parabat. Ea res difficultatis multum osten-
 debat, propter fossæ ad id latus magnam altitudi-
 nem; sed labor & assiduitas cuncta peruicerunt: la-
 boratū ad v. vsque Kal. Octobris, illo die quadra-
 ginta quatuor tormenta locata, & his mœnia ver-
 berata successu nullo, quod essent oculis hostium
 nimis exposita, & Viquus aggerem quēdam pla-
 num in altum eduxisset, in quo dispositis quibusque
 tormentis nostra petens, duo veltria capsis & rotis
 fractis, disiecisset, & tormētorum præfectos ali-
 quot occidisset, & iam soli Christophoro Lechugæ,
 viro strēnuo, tormentorum cura incumberet. Coa-
 ctus Comes de alio tormentis locandis situ dispice-
 re, videreque quo pacto agger ille Viqui & machi-
 næ subuerterentur. Id fuit perdifficile, quia probè
 contactæ latebant: sic aliquot sex dies consumpti.
 Secunda Octobris valli, & porticellarum opus ab-
 solutum, commodiore & tutiore loco dispositis tri-
 ginta octo tormentis, assidua diuerberatione, ad-
 modum firmi & magni propugnaculi, quod à for-
 ma Hispani oricellam vocant, pars maior corruit:
 oricellæ Viqui agger ille impositus, quē dixi: cuius
 ruina factum, ut intimæ munitiones, & propugna-
 culi latus totum oculis obsidentiam pateret: ibi
 clanculum

Orejon.

clanculum Viquus absconderat maiora tormenta,
 & multos mosquetarios, bombardariosque. Nostri
 vt videre, libratis in eam partem iaculatoribus, lo-
 cum defensoribus nudarunt, & tormētorum vsum
 illis ademerunt: cumque non cessarent tormentis
 oricellam, aggerē & vtriusque latera quaterere, adeo
 omnia labefactata fuerunt, vt passim saxis, terraq;
 ruentibus, intra alterius horæ spatium, vel equita-
 tui via peruia futura iudicaretur. Parabāt se milites,
 certa capiendæ vr̄bis fiducia, ad irruptionem: sed
 secunda post meridiem hora, cernentes oppidani,
 quid periculi, & quam certum exitium capitibus
 eorum immineret, immemores fidei paulo ante Ba-
 lignio præstitæ, & nouo Catholicoiū quorundam
 hortatu, statuerunt arma in Francos, quorum pre-
 mebantur tyrannide, conuertere. Erant ibi trecenti
 plus minus Heluetij præfidarij, his sibi vel cōcilia-
 tis, vel ijs nesciētibus, duos legatos ad Comitē mit-
 tunt, & cum eo de deditioe conditionibus vtrique
 parti commodis paciscuntur: deinde fasciam albā
 abijciunt, rubram assumunt; & patefacta Câtepra-
 tensi porta, clauēs Comiti in manus tradunt. Ipse
 proximis militibus, qui ea nocte illic excubias ege-
 rant, mille quingentis; quorum octingēti Hispani,
 ceteri Valones; iussit vt sub signis seruatis ordini-
 bus cum Ronco Marefcallo urbem ingrederentur; *Mons de*
 factum id tanto silentio, vt Francos adhuc res late- *Rosne.*
 ret, & Roneus in acie forum occuparet; significaret
 etiam Comiti, si videretur, posse se Francos omnes,
 qui in mœnibus & propugnaculis ignari exitij sui
 H verfa-

versabantur, leui brachio delere. Vetuit Comes,
 veritus ne simul oppidanis res esset exitio, & vrbis
 direptio contra pacta sequeretur. Scloporum po-
 tius strepitu & armorum ostentatione Francos cō-
 pelleret, & mala sua nosse, & in arcem confugere:
 quod adeo festinanter egerunt, vt & sarcinas pleri-
 que, & amplius quam trecentos equos in vrbe re-
 linquerent, qui ciuibus prodentibus victori, militi
 cesserunt. Admiratione sanè dignissimum erat, eos
 milites qui alias alijs imperatoribus vrbes, quæ illis
 minore labore & sanguine partæ, minoris lucri ille-
 cebra, inuitis ductoribus diripuissent; nunc rerum
 omnium egenos, compluribus stipendijs debitis, &
 prætextu Francorum quærendorū abuti cum pos-
 sent, nihil tamen petulanter, contumeliosè, vel ra-
 paciter in ciues admisisse. Ab hoc tempore Franci
 nihil hostile ex arce gesserunt. Comes eadem nocte,
 arcis aditus commodos explorari, Vallum parari,
 tormenta disponi iussit. Nihil opus fuit oppugna-
 tione. Francos formido subegerat, confestim mi-
 serunt, qui non Balignij, sed Neuersij Principis no-
 mine tractarent. Hi dicebant Fræciæ Regem (quod
 verum) nunc esse in Diui Quintini sano, & ei adesse
 Ducem Neuersium obsessi Principis patrem, non
 posse sine flagitio statim arcem dedi, illis tam pro-
 pinquis: petere sibi tres dies moræ, & permitti duos
 de suis ad Regem proficisci, eique narrare, quo in
 statu res Cameracenses forent. Si interea suppetiæ
 non adsint; acturos serio de conditionibus deditio-
 nis. Comes ad ea, se diu summo desiderio teneri cū

*Sã Quin-
 tin.*

tam potente & militiæ perito Rege prælij fortunam subeundi, occasionem hac hyeme se nolle perdere, quam tota æstate, tot damnis Picardiæ & Normanniæ illatis nancisci nequiuisset. Lubenter itaque spe prælij cum Rege se illis non tres sed sex dies concedere, & facere potestatem sex, quos vellet, legatos mittendi. Placuit adeo responsio, vt confestim de conditionibus conuenerint, quibus si intra sex dies suppetiæ non mitterentur, arx Comiti traderetur. Conditiones fuere; vt filius Ducis Neuersij, Balignius, Viquus, & ceteri milites militariter arce excederent, Vexillis expansis, tympanis pulsatis, fomitibus scloporum accensis, pulueris & plumbi ferentes, quantum singuli in prælium ferre soliti, & quæ cuique peculiaria: cetera victori relinquerent: propter equos, & sarcinas, quæ Hispani in vrbe diripuerant, damni sarcinendi causa Comes duodecim aureorum millia persolueret. Interea rediere legati, & omnem auxilijspem præsciderunt. Quinto die Comes Principem Neuersium inuitauit, & hospitio exceptum lautè, & splendide habuit, sexta vero, quæ fuit Octobris nona, feria secunda, paulo ante quintam pomeridianam Comes ex vrbe profectus cū suis, substitit ante portam arcis extimam, qua Franci egressuri. Francici agminis hic ordo fuit. Præcedebant currus cum sarcinis: hos sandapila nigra coniectus vnus sequebatur, in quo cadauer Baligniæ, nullo funali, cruce nulla, vel alio iustorum ornatu: diceres hæreticæ plebeie vel rusticanæ funus: videlicet hæc mundi

gratia & gloria: sic suos ille solitus dimittere, dum
 viuunt, turgent bullæ tumentes, & splendet vitrea
 fortuna: mox ibi morte subsidunt, & frangitur
 quod fragile, nihil contemptius, nihil illaudatius.
 Fœmina, quæ à Franciæ Rege, nullo dantis, nullo pe-
 tentis iure, paucis ante mēſibus Principis Cambre-
 ſiæ & Ducis Cameraceniſis titulos ambitu tanto pe-
 titos, tanto dato impetrarat, ecce, ne ſeptem qui-
 dem pedum foſſam in ſolo Belgico obtinuit. Ca-
 dauer Balignius, primi agminis ductor, comitaba-
 tur, capite excepto, cetera armatus: omnes humani-
 ter Comes ſalutauit, Balignium inſuper de vxoris
 obitu conſolatus, quē ille haud magni viſus facere;
 vrbiſ amiſſæ mœror magis elucebat: hoc incom-
 modum vt fortiter & militariter ferret, Comes
 hortabatur. Ille patienter vultu in ſolum defixo
 loquentem audiuit, & paucis reſpondit: Hanc eſ-
 ſe belli aleam, ſibi nec nouam, nec ignotam. Vl-
 timo agmini præerat Princeps Neuerſius, Dux
 Reteloſij; huic ſe Comes cum ſuis addidit, nec à ſe
 paſſus impetrari, ne ad flumen uſque comitaretur:
 ibi Comes vale dixit: ſed præmiſerat clitellarios cū
 ſupelleſtile ſua argentea, & domeſticis, vt eo adhuc
 veſpere impenſa Comitum Princeps victus ſplēdide
 hoſpitiſ & epuliſ exciperetur, cum Balignio, & ce-
 teriſ, qui eoſ comitabantur. Deducti ab Hiſpano-
 rum equitatu fuere, donec ſibi viſi omne pericu-
 lum euafiſſe. Comes, more ſuo, priuſ actiſ Deo
 gratiſ, arcem ingreſſuſ: qui cum eo, mirati mi-
 ram Balignij vel ſtoliditatem, vel imperitiā rei
 bellicæ.

*Cābreſſ.
 Cābray.*

*Duſ de
 Reteloſy.*

bellicæ. Nihil in arce tectum, tutumve ab ob-
 dentium machinis, nec militi, vbi secura statio,
 locus vllus erat; æque expositus vbique tormen-
 torum ictibus, ac si in æqua campi planitie consti-
 tisset. Solum armamentarium & tamiaca optime
 ordinata, singula suis cellulis tam apte disposita, vt
 nocte obicura, sine lumine alio illato, possent an-
 nonæ & machinarum præfecti, quæ opus depro-
 mere. Apparatus bellicus ingens Comiti celsit,
 vt cetera præteream, tormenta bellica ænea ma-
 iora triginta & vnum, minora ferrea muralia
 quinquaginta tria in oppido: in arce maiora curu-
 lia ænea duo de triginta, minora in muris locari so-
 lita eiuldem materiæ tria & quadraginta, ferri vi-
 gintiduo. Pulueris, globorum, ligonum, do-
 labrarum & similium copia, quanta vrbis & ar-
 çis defensionis abunde sufficeret: attamē multa Co-
 mes adiecit: ratus, quod erat, si bellum Fran-
 ciæ inferretur, nullum locum posse publico arma-
 mentario magis opportunum delegi; tūm quod
 vrbis magna & firma, Belgicæ & Celticæ Gallicæ qua-
 si clavis; tūm quod eius solum fundendis ex ære
 militaribus machinis præstaret; tūm quod pactis
 conuentis nunc Regi Catholico in solidum vrbis,
 quoad sæcularia, imperium celsisset: prius prote-
 ctio nuda, vt Comiti Alostensi, competebat; &

Alost.

Imperator Carolus V. eo quod ciues pro Rege
 Franciæ steterissent, iure protectorio arcem illis im-
 poluerat, non qua Imperator, sed qua Comes
 Alostensis, & ideo Cameraci natus protector.

Hoc imperium Regi Comes tùm nouis pactis asseruit. Deinde nihil diligentia prætermisit, ut quam celerrimè, quæ prostrata, erigerentur; quæcumque arci, urbiue imminebant, deijcerentur: in his circiter bis viginti domus nimium arci vicina, pretio dominis persoluto, dirutæ, & sic area, quæ deerat, ante arcem complanata: fossæ adauctæ, & quædam à Balignio cæpta propugnacula, perfectæ fuerunt. Augustinus Mexia urbi, arciq; gubernator datus, quod in ea obsidione ipsius præ reliquis labor & prudētia enicuisset. Hispani castro, Valones & alij oppido impositi. Hanc Comitum lætitiã & fœlicitatem duæ inopinatæ molestiæ conatæ obnubilare: propior aliena ingratitude, remotior aliena negligentia. Archiepiscopus Cameracensis cetera probus, ambitione præpostera & iracundia præfractiore, cæpit animo cruciari, quod dominio seculari urbis & territorij excidisset, clanculum ergo sollicitare nonnullos gratia potentes, ut ij in magistratum urbis deligerentur, quibus idem animi sensus secum foret, & ipsi pristinam dominationem cuperent restitutam, ut eorum ope, consilioque à Pontifice maximo, & Imperatore ius suum (sic censebat) consequeretur. Talia inopini & ingentis immemor beneficij agitabat; quo in thronum Archiepiscopalem alienis impensis & sanguine esset restitutus à Rege; cuius etiam commendatione, fors impar tantæ dignitati, ad eum gradum prius euectus fuerat; propria veró vel imperitia, vel alia culpa, ut boni & prudentes viri affirmabant,

bant, per Airisium proditorem ante multos annos *Mons de*
 fuerat deturbatus. Gnarus moliminum Comes, *Ainfi.*
 facile conatus dissipauit, eos prudenti dissimula-
 tione transmittens, memor ea familia natum Ar-
 chiepiscopum, quæ superioribus tumultibus ad-
 modum constans, & fida Regi fuisset: paternis,
 fraternisque meritis tantum tribuebat, vt, quoad
 sine Regis & Reip. damno posset, Archiepiscopum
 placare, & beneuolum reddere niteretur. Molestia
 altera breuior fuit, quo acrior initio. Per litteras
 Bruxella datas certior factus, Batauos, solitis arti-
 bus, per insidias Herenguerij illius, qui Huyo non
 ita pridem eiectus, Liram Brabantia oppidum, *Liera*
 Antuerpia & Mechlinia clauem, occupasse. Præ-
 rat vrbi Alphonfus de Luna, cum rariore, quàm ne *Don Alo-*
 cessarium, præsidio; quo omnibus locis excubias *so de Lu-*
 agere nequeunte, vulpeculæ irreperant: ceteros *na.*
 mæror depressit: Comitum magnanimitatem indi-
 gnatio acuit. Sine mora Principem Auellinum eo *Principe*
 mittit, iussum cum toto equitatu non intermis- *Auellino*
 so labore properare: cum reliquo exercitu ipse ve-
 stigijs iustare statuerat, cum eodem die Auellinus
 iter aggredere, postera luce cum sole lætitia no-
 ua affulgens, tenebras quas mæror fronti obduxe-
 rat, fugauit: à Veredo epistola allata Liram fœlici-
 ter recuperatam indicauit; hostes qui ingressi penè
 ad interuersionem cæsos. Nam Luna, vt aduertit
 hostem vrbe potitum, celeriter cum Hispanis qua-
 draginta ex Ioannis Ciacconi centuria: qui soli ad *Don Iuã*
 rant, portam vnam vrbis, quæ firmior ceteris, oc- *Chacon.*
 cupat:

*Gasparde
Mondra
gon.*

cupat : ibi se fortiter tuetur , & Antuerpiensibus ,
Mechliniensibus , Bruxellensibus significat , quo
in discrimine versaretur. Primi Antuerpienses , qui
proximi , vbi intellexere , postulant à Gaspare
Mondragonio (is pro patruo suo Christophoro ,
nondum ex Frisia reduce , arci præerat) vt cum
præfidiarijs aliquot se ciuibus ducem præbeat : fe-
cit Gaspar , & centum octoginta Hispanos , paucis
in arce reliquis , eductos ciuium cohortibus adiun-
git : mox quia periculum in mora , viginti quinque
de suis concitato cursu , iubet Liram præcurrere , &
Lunæ significare , pergat animosè , in proximo
suppetias adesse : præcursores duabus horis tres
leucas emensi : hoc manipulo auctus Luna , man-
dat ei , qui præerat , celerrime portam , qua Loua-
nium iter , occupare , dum hostes adhuc vacarent
vrbis direptioni : factum non segniter : hostes , por-
tarum cura neglecta , huc illuc dispersi vagaban-
tur. Sciebant Lunæ paucissimos milites adesse :
confidebant se mox illius potituros , cum vellent :
nec enim tam promptum auxilium illi aduenturū
censebant : hic error Batauis exitio fuit. Manipulus
ille Hispanorum per ipsam urbem recta ad por-
tam contendit , obuios quosq; prædones dispersos
obtruncat , magistratum vrbis , quem nonnulli vin-
ctum abducebant , cæsis prædonibus liberat ; & por-
tam , qua prædam hostes efferebāt , occupat. Quo-
quot igitur prædonum rei primum ignari mox vt
Hispanos pellerent , eo properabant , in ipsa porta
sternebantur , & iam cadauera pro vallo erant.

Paulo

Paulo post Gaspar Mondragonius Liram aduenit, cū præfidiarijs, & naualibus socijs simul ferè quadringentis, subsequēbatur agmen bis mille ciuium, priores illi per portam à Luna intromissi, ipso præeunte, ferocissimè in hostem adhuc vagantem irruentes maximam stragem ediderunt. Vix ausi resistere necati, vel porta ab Hispanis interclusi, per muros se deiecerunt, nō pauci in fossa, quæ duplex & aquis plena, submersi planè ex nongentis, qui venerant, vix centum euaserunt. Nam Mechlinienses etiam, qui iam se Antuerpiensibus adiunxerāt, quotquot ultra urbem nacti, ad orcum mittebant; qui, Purgatorium negantibus, locus debitus. Vehementer clades ista Batauos conturbauit, non credebant Brabantia oppidanos, vniquam ea conspiratione animorum, tam procul à mœnibus, Hispanorum signa secuturos, vel quidquam simile ausuros: quasi non, quæ hæreticis ad malum, eadem Catholicis ad bonum animositas adesse possit. Sed illi stolidè arrogantes sibi de suis viribus maxima, de ceterorum Belgarum nec minima soliti polliceri. Comes ciuitatibus Brabanticis, quæ tam præclarum facinus ediderant, per literas officiosè gratias egit; & collaudatas acriter ad similia, quando res postularet, gerenda accendit: deinde nouum hunc limitem Gallicum, quem recuperarat, firmis præfidijs munivit: & quarto Kal. Nouembris in Brabantiam, vbi Principum sedes ordinaria, rediturus Cameraco discessit. Obiter Atrebatum, Duacum, Insulas, Tornacum, Enguianum, Hallas

*Arras.**Duay.**Libe.**Tornay.**Enguien.**Halle.*

pertransijt. Vbique obuia nobilitas, cum ciuibus & magistratu ei prodijt : clauēs vbique traditæ; publicè gratiæ actæ; exceptus conuiujs, dramatis, & omnigena lætitiæ & gratulationis contestatione; comitatu eius vbique sumptus & lautia de publico præbita: denique honor exhibitus, qui Principibus ipsis aduenientibus solebat. Vna omnium vox audiebatur, salutem se Comiti debere: ipsum Prouinciæ patrem, ipsum non nomine, sed re Gubernatorem, & Capitaneum Generalem esse. Vouere sibi illum diu adesse, optima quæque ipso gubernante sibi polliceri. Aliud Regi visum, nam in itinere iam erat Albertus Archidux Austriæ Cardinalis & Toletanæ Ecclesiæ Archiepiscopus; vt Comiti succederet. Comes ergo Cardinalem opperiebatur, & vt successori faciliora omnia relinqueret, magno silentio per Georgium Bastam equitatus generalem Commissarium, Færæ, quam Rex Franciæ obsederat, annonam & pulueres submisit, & vt tota illa hieme obsidionem ferre posset, sedulitate mira perfecit. Reliqua quoque, quæ sequentis æstatis bello opportuna, tum parari poterant, curauit omnia: & Namurcum vsque progressus, Archiduci Prouinciam reliquit, & paucos post dies, nempe xiiij. Febr^uarij se in iter Italiam versus dedit. Solus Gubernatorum Belgij, qui ab anno 1566. cum ~~laude~~ gloria, & omnium bonorum beneuolentia, ex Belgio discesserit: quod virtuti potius Comitis, quam temporis breuitati reor adscribendum. Nam quibus

*Iorge Ba
sta.
Lafere.*

Namur.

quibus artibus sibi fortunam (vt cum quodam
veterum loquar) finxerat , iisdem illam tueri,
Deo iuuante potuisset. Belgium calamitosum
acceperat , fœlix & bonæ spei ple-
num reliquit.

(.?.)

M A T R I T I ,
Apud Ioannem Flandrum.
Anno M. DC. X.